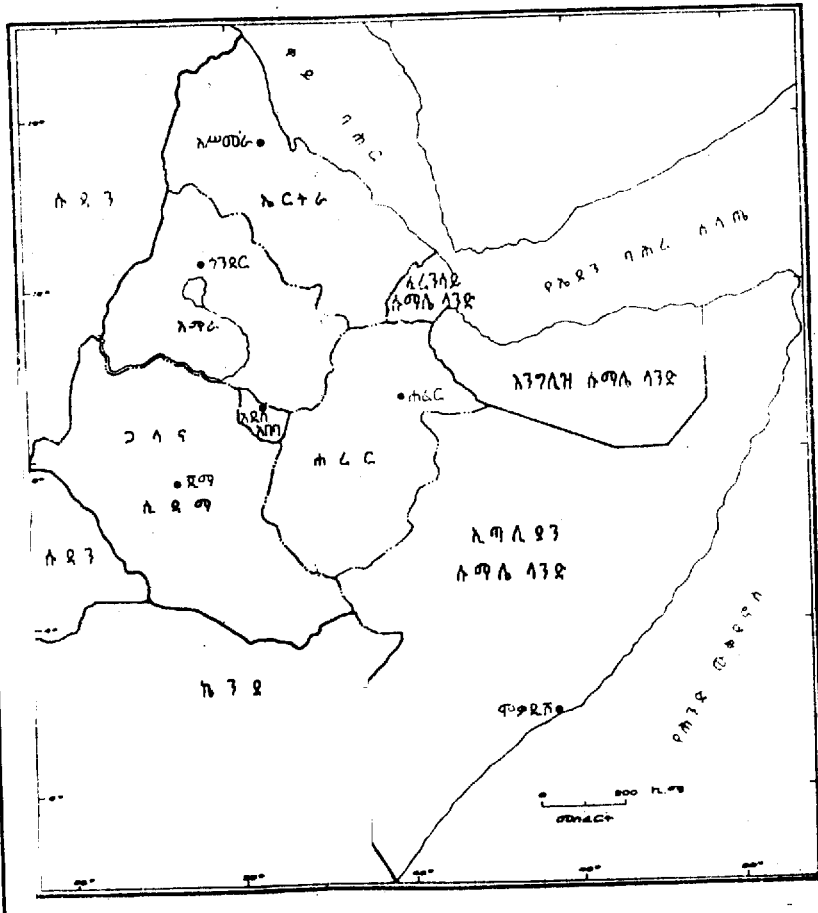
ምዕራፍ አምስት

ቤተ ክርስቲያን በጣሊያን ወረራ ዘመን

"የኢጣሊያ ምሥራቅ አፍሪቃ ካርታ" (1928 – 1933)

ምንጭ ፡ የኢትዮጵያ ታሪክ

23. አጠቃላይ እይታ

በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ዋዜማ የኢጣሊያ ፋሽስቶች የመንግሥቱን ሥልጣን የጨበጡበት ወቅት ነበር። የአውሮጳ ኃያላን መንግሥታት ከኢትዮጵያና ከላይቤሪያ በስተቀር መላውን የአፍሪቃ ክፍለ አህጉር ተቀራምተው በቅኝ ግዛትነት በያዙበት በዚያ ወቅት የፋሽስት ጣሊያን መሪዎችም "የጥንታዊት ሮማ" ገናናነታቸውን የሚያድሱበት ጊዜ እንደደረሰ ያምኑ ነበር።

ከዚያ ሁሉ በፊት ግን በዳግማዊ ምኒልክ አዝማችነት በ1888 ዓ.ም. አድዋ ላይ በኢትዮጵያ ሕዝብ ድል ተመተው የተዋረዱበትን ውርደት ለመበቀል ለአርባ ዓመታት ያህል ረቂቅ ዝግጅት እያደረጉ ቆይተው በጎዳር 26 ቀን 1927 ዓ.ም በምሥራቅ ኢትዮጵያ ክፍል በወልወል ጠብ የመጫሪያ ጦርነት ለኮሱ። በጊዜው የነበረው የኢትዮጵያ የውስጥና የውጭ ፖለቲካዊና ዲፕሎማሲያዊ ጥንካሬ የተፈለገውን ያህል ሆኖ የእነሱን ወረራ እንደማይቋቋም በደንብ የተገነዘቡት ጣሊያኖች መስከረም 22 ቀን 1928 ዓ.ም. መረብን ተሻግረው ይፋ ጦርነት ከፈቱ።

ጦርነቱ በተጀመረ በአጭር ጊዜ ውስጥ ዐድዋ፥ አዲግራት፥ መቀሌ በአይሮፕላን እየተደበደቡ በወራሪው እጅ ወደቁ። በመጨረሻም ንጉሠ ነገሥቱ ራሳቸው የተሳተፉበት የመጨረሻው ጦርነት መጋቢት 22/ 1928 ዓ.ም. በማይጨው ተደረገ። ከአሥራ ሦስት ሰዓት መራራ ውጊያ በኋላ የኢትዮጵያ ጦር ተበተነ። "ሚያዝያ 27 ቀን 1928 ዓ.ም. አዲስ አበባ በፋሺስቶች እጅ ወደቀች"[1] ብሎ መፎከሩ የሚነገርለት ግራዚያኒ ደግሞ በደቡብ ምሥራቅ በኩል የነበረውን ጦር እየመራ በሚያዝያ ወር ሐረርን ከተቆጣጠረ በኋላ ያለምንም አቻ ተግዳሮት ወደ መሐል አገር ዘለቀ። የጦር

ሚዳው ፍልሚያ አላዋጣ ያላቸው ኃይለ ሥላሴ ለዓለም መንግስታት አቤቱታ ለማቅረብ ወደ አውሮጳ ተሰደዱ።

ንጉሠ ነገሥቱ ተሰደው ከአገር የወጡት ሚያዝያ 25 ቀን 1928 ዓ.ም. ነበር። የንጉሡ መሰደድ ከተሰማ በኋላ መልክ የሌለው ጦርነት በገጠርና በከተማ ተስፋፋ።

> ጅምላ እብደትንና እንጭጭ የመደብ ጦርነትን ያዋሐደ፥ ተስፋ መቁረጥና እምቢተኝነት የተቀላቀለበት እንቆቅልሽ ነበር። ተኩሱም ሆነ ዝርፊያው ዒላማ አለው ከተባለ ዒላማዎቹ ሐብታሞችና የውጭ አገር ኗሪዎች ነበሩ። ቤተ መንግሥቱም ቢሆን በውስጡ ያለው መሣሪያ ተፈላጊ ስለነበር ከዝርፊያው አልዳነም። የውጭ አገር ዜጎች እንዲህ ያለ ነገር መምጣቱ አይቀርም ብለው ለረጅም ጊዜ ራሳቸውን ሲያዘጋጁ በቆዩበት ሌጋሲዮኖች ተጠልለው መዓቱን አሳለፉ። ዞሮ ዞሮ ግን ሁከቱ እንደማናቸውም ተመሳሳይ ሁከቶች ሁሉ እውር ነበር ለማለት ይቻላል። ጠላትና ወዳጅ የሚለይ አልነበረምና።[2]

ጦርነቱ እንደማይቀር የብዙዎች የዘመኑ አዋቂዎች የሚጋሩት ስጋት በሆነበት የ1927 ዓ.ም. የመጨረሻው ወራት ዶ/ር ላምቤና ባለቤታቸው በእንግሊዝና በአሜሪካ ዕረፍትና የሥራ ጉብኝት ሊያደርጉ ከመሄዳቸው በፊት ንጉሡን በማምበር አግኝተው አነጋግረዋቸው ነበር። ንጉሡ የጦርነቱ አይቀሬነት የፈጠረባቸውን ጭንቀት ሲያዋዩአቸው ላምቤ ደግሞ ለክፉም ለደጉም የኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ማኅበር ተቋቁሞ አገልግሎት የሚጀምርበትን መንገድ ጠቁመዋቸው ነበር።

ላምቤ አሜሪካን አገር በነበሩበት ወቅት ከኃይለ ሥላሴ አስቸኳይ መልእክት ደረሳቸው፥ ወደ ኢትዮጵያ እንዲመለሱ። በመስከረም መጀመሪያ 1928 አዲስ አበባ ደረሱ። ከዐጼ ኃይለ ሥላሴ ጋር በተገናኙም ጊዜ የቀይ መስቀል ማኅበርን እንዲያቋቁሙ አዘዟቸው። ላምቤ በዚህ ወቅት ኢትዮጵያዊ ዜግነት ስለነበራቸው የማይበገረውን የፊውዳላዊ ቢሮክራሲ በር ሁሉ ለማንኳኳት ባለሙሉ መብት ነበሩ። በሚያስገርም ፍጥነት አስራ ስድስት የተሟላ የህክምና ቡድን በአጭር ጊዜ ውስጥ አቋቋሙ። የመጀመሪያው የቀይ መስቀል ፕሬዚዳንት ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ

ሲሆኑ ዶ/ር ላምቤ ደግሞ የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ማኅበር ዋና ጸሐፊ በመሆን ሥራውን በቅልጥፍና መምራት ጀመሩ።

ላምቤ ይህንን የነፍስ አድን አገልግሎት በተረከቡ ማግስት የኤስ. አይ. ኤምን ጉባኤ ጠርተው የሚሰዮኑ ሥራ እንዳይበደል ሁለት ምክትል ዳይሬክተሮችን መምረጣቸውን አሳወቁ። የተመደቡት ሁለት ረዳቶቻቸው አንደኛው ሚ/ር ዳፍ የጽ/ቤቱን ሥራ እንዲያከናውኑ፥ ሁለተኛ ሚ/ር ግሌን ኪይን ደግሞ የመስክ አስተባባሪነቱን እንዲመሩ ኃላፊነቱን ተረከቡ።

24. የሚሰዮናውያን መባረር

ጦርነቱ ከሰሜን፥ ከደቡብና ከደቡብ ምሥራቅ አቅጣጫዎች በተፋፋመበት ወቅት የጠቅላይ ግዛት ገዢዎችና፥ ተሰሚነት የነበራቸው የአገር ሽማግሌዎችና ባላባቶች ወደ ጦር ግምባር መዝመታቸው ከተሞችን መንደሮችንና፥ ግለሰቦችንም ጭምር ለተራ ዝርፊያ አጋለጠ። በሰሜን በደብረማርቆስ ተመድበው የነበሩት ሚሰዮናውያን የመጀመሪያዎቹ ሰለባዎች ነበሩ። ንብረታቸውን ቢያጡም ጥቂት ከመንግሥት ወገን የሆኑ ተዋጊዎች ባደረጉላቸው እገዛ መሠረት ነፍሳቸው ተርፋ በጊዜ አዲስ አበባ ሊደርሱ ችለዋል።

በደቡብ በኩል በጌዴኦና በጉጂ ሕዝብ መካከል በቱቲቲ ጣቢያ ሲያገለግሉ የነበሩትና የሲዳማ ሚሰዮናውያን ምን ማድረግ እንዳለባቸው ለመመካከር ወደ ይርጋ ዓለም ተሰባሰቡ። ከምክክሩ በኋላ ሁለቱ በይርጋ ዓለም መቆየትን ሲመርጡ ስምንቱ ወደ አዲስ አበባ ተመለሱ። የካቲት 5 ቀን 1928 ዓ.ም. አዲስ አበባ ደርሰው በመጋቢት ወር መጀመሪያ ላይ በሲዳማ ሊያቆያቸው የሚችለውን ምግብና መድኃኒት ይዘው ጥቂቶቹ ወደ ይርጋዓለም እንደገና ተመለሱ።

የኢትዮጵያ ጦር ከተበተነ በኋላ ሕግና ሥርዓት ጭራሹኑ ተፋለሰ። ይርጋ ዓለም ከነበሩቱ መካከል ሁለቱ ወደ ሶዶ ሄደው እዚያ ካሉት ሚሰዮናውያን ጋር መቀላቀልን መረጡ። አንዱ የኖርዌይ ቀይ መስቀል ማኅበርን ተጠግቶ በኬንያ በኩል ወጣ። ባለቤቱና ህጻን ልጁ አዲስ አበባ

መሆናቸው ያስጨነቀው ወጣቱ ክሊፍ ሚሼል እጮኛውን ለማግኘት ከሚናፍቀው ከቶም ዴቨር ጋር ሆነው ወደ አዲስ አበባ ለመጓዝ በመወሰናቸው ሚያዝያ 29 ቀን ከይርጋዓለም ተነሱ። አብረዋቸውም ሃያ ያህል መንገደኛ ነበሩ። የከሴ በረሐን ሲያቋርጡ ግንቦት 1 ቀን 1928 ዓ.ም. ሽፍቶች ገደሏቸው።

ቶም ዴቨር

ምንጭ ፡ Cords of Love

ወጣቱ ክሊፍ ሚሼል በቆረቆረው በቱቲቲ ጣቢያ ዙሪያ ዛሬ በመቶ የሚቆጠሩ የቃለ ሕይወት አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት አብበዋል።

በጨንቻየነበሩትሚስዮናውያንን የአካባቢው ሹ ሞች በሆነው ባልሆነውሲያ ስቸግሯቸው ሰነበቱ። የነጭ ጥላቻ እንደገና ያመረቀዘበት ጊዜ በመሆኑ ሚ/ር ጆን ትራዊን የተባሉትን ሚስዮናዊ ሁለት ጊዜ አስረው ከፈቷቸው በኋላ በሦስተኛው ላይ በራሳቸው የውሻ ሰንሰለት ጠፍረው አሰሯቸው። ሹሞቹ በውሻ ሰንሰለት ማሠራቸው የስድብ መልእክት ለማስተላለፍ እንጂ ታሳሪው አደጋ ያመጣብናል ከሚል ስጋት አልነበረም። በመጨረሻም በሁለት ዙር ዝርፊያ ንብረታቸውን አስረክበው ሰኔ 7 ቀን 1928 ዓ.ም. ሶዶ መጥተው ከሌሎች ሚስዮናውያን ጋር ተቀላቀሉ።

በግረቆ ያሉት ሁለት ልጃገረድ ሚስዮናውያን በእግዚአብሔርና በአቶ ደምበል እርዳታ እንዴት እንደተረፉ በቀዳሚው ምዕራፍ ውስጥ የአቶ ደምበል መጠመቅ ሲገለጽ እግረ መንገዱን ተጠቅሷል። አቶ ደምበል ሁለቱን ሴቶችን ወደ አዲስ አበባ ይዘው ሲጓዙ የአካባቢውን የጎሳ መሪዎችን ጦር ለርዳታ በማስተባበር አልፎ አልፎ የሚያጋጥማቸውንም አደጋ በመቋቋም ከግል አገልጋዮቻቸው ጋር ሆነው በኃይል እየጣሱ በግለፍ የማንነታቸውን ታላቅነት አስመስክረዋል።

ቶም ዴቨር

ምንጭ : Cords of Love

በከምባታና ሃዲያ የነበሩት ሚስዮናውያን ሚስተር ካውዘርና ባለቤታቸው፥ጆን ፊሊፕስና ባለቤታቸው እንዲሁም ዚላ ዎልሽ፤ አንዳንዴም ሹማምንቱ እያስጠጓቸው፥ ሹማምንቱን መጠጋት አደጋ እንደሚስብ በሚያስቡበት ጊዜ ደግሞ በአማኞች ቤት በመሸሸግ አራት ወራት ያህል በዚያው አሳለፉ። በዚህ ወቅት ነበር የሚስዮናውያኑ የቅርብ ሰው የነበሩት አቶ ሙሉነህ ወዳጆቻቸውን ከወረበሎች ሲከላከሉ ሕይወታቸውን የሰዉት።

ከአራት ወራት መናወጥ በኋላ የሆሣዕና አገረ ገዥ አንጻራዊ ሰላም ሊያሰፍኑ ስለቻሉ ሚስዮናውያኑን ከተሸሸጉበት የገጠር ቀበሌዎች ልከው አስመጧቸው። አንድ ወር በሆሣዕና ከተቀመጡ በኋላ የወላይታ አገረ ገዥ አጃቢ ወታደሮችን ልከው በመስከረም 27 ቀን 1929 ዓ.ም. ወደ ሶዶ አስመጧቸው።

የላምቡዳ ሚስዮናውያን ወደ ሶዶ በተወሰዱበት ቀን አብረዋቸው ከተጓዙት የሃዲያ ሰዎች መካከል አባ ጎሌ ኑነሞ፥ አቶ ሽጉጤ እና አቶ ረጣቦ ይገኙበታል። አባጎሌ በአፍላው ጦርነት ጊዜ (በዚያን ወቅት ገና ክርስትናን አልተቀበሉም ነበር) የሚስዮናውያኑን ሕይወት ለማትረፍ ከተረባረቡት ባለውለታዎች አንዱ ናቸው።አባጎሌ ይበልጥ የሚታወቁት ጦርነቱ ከመጀመሩ በፊት ባርያ ፈንጋይ እና ባለውቃቢ በመሆናቸውና አንዳንዴም ሲመቻቸው በቀማኛነታቸው ነበር። ቁመታቸው ግዙፍ፥ድምጻቸው ነጎድጓዳማ፥ ጉልበታቸው ክጤነኛው ሰው መጠን ያለፈ ስለነበር ይፈራሉ። እንዲህ ያለው ሰው እነዚያን ባይተዋር ፈረንጆች ለማገልገል (ያውም ወንጌልን ሳይቀበል) ራሱን መስጠቱ መቼም የሚያስገርም ነው፤ በአንበሳ አፍ ሥጋ በአደራ የማስቀመጥ ያህል ነውና።

ሌላው የሚያስገርመው ምሥጢር አባጎሌ ከዝነኛ ታዋቂ ተዋጊዎች አንዱ ሆነው የሌሎችን ሕይወት ከሞትና ከምርኮ ሲያድኑ ለካስ የእሳቸው ሚስትና አንዱ ልጃቸው በእርስ በርሱ ግጭት ሳቢያ ተማርከው ወደ ወላይታ ተግዘው ኖሯል። ስለዚህም ምርኮኞቹን ለማስለቀቅ ወደ ወላይታ ሲሄዱ ከሚስዮናውያኑ ጋር መነዳኘትን መረጡ። አቶ ሽጉጤ በጦርነቱ ወቅት ቤታቸው ተቃጥሎ ከብቶቻቸውም ተዘርፈው ስለነበር ወደኋላ

የሚጎትታቸው አልነበረምና አቶ ረጠቦን ጨምረው እነዚህ ሦስቱ የአገሬው ሰዎች ሚስዮናውያኑን አጅበው ወደ ወላይታ ሄዱ።

አባጎሌና ቤተሰባቸው በጉልምስና ጊዜ

ምንጭ ፡ Cords of Love

እግዚአብሔር አምላክ አሠራሩ እጅግ ግሩምና ድንቅ ስለሆነ ሚስታቸውንና ልጃቸውን ለማስፈታት ደጅ የሚጠኑት አባ ጎሌ ትርፍ ሰዓታቸውንና አዳራቸውን አቶና ሚስዮን ጣቢያ አደረጉ። የሚስዮኑ ዘበኛ አቶ ዳርጌ ከጥበቃ ሥራቸው ይልቅ ለወንጌል ሥራ ልባቸው የተቀጣጠለ ስለነበር ለሚያገኙት ሁሉ ስለክርስቶስ ማዳን ሳይነግሩ አይለቁትም። አባጎሌ ትተውት የመጡት ቤትና ንብረት ስላሳሰባቸው ወደ አገራቸው ለመመለስ ተቻኩለው የምርኮ ማስለቀቂያ ዋጋ (ቤዛ) ከፍለው የመጪረሻዋን ቀን ይጠባበቁ ነበር። በዚህን ወቅት ነው ሌሊት በተኙበት እግዚአብሔር በራእይ የተገናኛቸው። በማለዳው ተነስተው ወደ ክርስቶስ እምነት መመለሳቸውን በግልጽ አወጁ። ወደ አገራቸው ሲመለሱ ፍጹም ሌላ ሰው ሆነው ነበር። "ወንሰዴው" አባጎሌ ወላይታ ቀርቶ የእግዚአብሔርን ሥራ ቀንበር ተሸካሚው አባጎሌ ዱባንቾ ደረሰ። በኋላ ቀስ በቀስ እንደምናየው የከምባታና የሃዲያ የወንጌል ሥራ መልክ የተለወጠው ከእሳቸው ሕይወት መለወጥ ጋር ለመሆኑ ፍሬው ምስክር ነው። በአፍላው የኢጣሊያ ወረራ ወቅት በመከራው መሐል የላምቡዳን ሚስዮኖች አጅበው የሄዱት አቶ ሽጉጤ እና አቶ ረጠቦም የተጠመቁት በዚሁ አጋጣሚ በሶዶ ነበር። የአቶ ሰብሮ ስም ለጥቂት ጊዜ መሰወር አዲስ አበባ ከሚ/ር ዳፍ ቤት በሠራተኝነት

አባጎሌና ቤተሰባቸው በጉልምስና ጊዜ

ምንጭ ፡ Cords of Love

በመኖራቸው ምክንያት ነበር። አቶ ሰብሮ የተጠመቁትም በሐምሌ ወር 1928 እዚያው አዲስ አበባ በነበሩት ጊዜ ነው።

25. የአገልግሎት ርክክብ

በ1929 ዓ.ም. አጋማሽ ላይ በደቡብ ኢትዮጵያ የነበሩት ሚስዮናውያን በሶዶ፤ በሰሜን የነበሩቱ ደግሞ በአዲስ አበባ ተከማቹ። ታህሳስ 11 ቀን 1929 ዓ.ም. ወላይታ ሶዶ በጣሊያኖች እጅ ወደቀች። ከየካቲት ወር አንስቶ የሶዶ ሚስዮናውያን ቀስ በቀስ ወደ አዲስ አበባ መጓጓዝ ጀመሩ።ሚያዝያ 9 ቀን 1929 ዓ.ም. የመጨረሻዎቹ ተጓጉች አዲስ አበባ ደረሱ።

በደቡብ ኢትዮጵያ ሰፊ ምድር የተዘራችው የሰናፍጭ ቅንጣት የራሷን መልክ ይዛ ታየች። አዲሲቷ ቤተ ክርስቲያንና የበኩር ልጆችዋ የጨለማው ገዢ በሠለጠነበት ምድር ያቀጣጠሉት ችቦ ደማቅ ብርሃን መስጠት ጀመረ። በመጀመሪያ ለክርስቶስ የተሰጠው ሕይወታቸው፥ ቀጥሎም ትምህርታቸውና ኑሮአቸው ሚስዮን ሳያጠላበት ብቻውን እንዲቆም ጊዜው ግድ አለ።

ለዘጠኝ ዓመታት ያህል አዲስ አበባን ጨምሮ በአስራ አምስት ጣቢያዎች ሰፍረው የተልያዩ መንፈሳዊና ማኅበራዊ አገልግሎት የሰጡት የኤስ.አይ.ኤም. ሚስዮናውያን ብዛት ዘጠና ሁለት ያህል ነበር። በወንጌል አገልግሎታቸው ክርስትናን ተቀብለው የጥምቀት ስርዓት ከፈጸሙ አማኞች ብዛት ጋር ሲነጻጸር ምናልባት ንጻሬው አንድ ሚስዮናዊ ለአንድ የወንጌል አማኝ ያህል ነበር።

ከሞላ ጎደል የቤተክርስቲያን ቅርጽ የሚታይባቸው አውራጃዎች ደግሞ ወላይታ፥ ሲዳማ ፥ ከምባታና ሃዲያ ብቻ ነበሩ።

በበረሃ በወንበዴዎች እጅ ከተገደሉት ሚ/ር ክሊፍ ሚሸል ሚ/ር ቶም ዴቨር በስተቀር ነሐሴ 15 ቀን 1929 ዓ.ም. ሁሉም ሚስዮናውያን ኢትዮጵያን ለቀው ወጡ። የሚ/ር ክሊፍ ሚሸልና ሚ/ር ቶም ዴቨር

የሰማእትነት ደም ግን እንደ አቤል ደም እየጮኸ ቢዘገይም እንኳን በመቶዎች የሚቆጠሩ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናትን አፍርቷል።

ሚስዮናዊያኑ በጦርነቱ ዋዜማ፥ በጦርነቱ ጊዜና በአርበኝነት ተጋድሎው ወቅት የነበረውን የሰላም መደፍረስ ቢያጤኑትም እንኳን አዲሲቱን ቤተ ክርስቲያን ወዲያ ጥለው ወደ ትውልድ አገራቸው ወይንም የሰላም ዋስትና ሊያገኙ ወደሚችሉበት ሌላ ቦታ ለመሸሽ ያለመፍጠናቸው ለአገልግሎታቸው ያላቸውን መሰጠት ያስረዳል።

የእነዚያን ፋና ወጊዎች መልካም አገልግሎት መተረኩ የዛሬው ኢትዮጵያዊ ትውልድ ስለሚስዮናውያን ያለውን በአብዛኛው አሉታዊ የሆነ አመለካከት ሚዛን እንዲጠብቅ ያደርገዋል። እኒያ የመጀመሪያዎቹ የወንጌል መልእክተኞች ይህኛው ትውልድ በቅርብም በሩቅም ከሚያውቃቸውና የየራሳቸውን " ትንንሽ አሜሪካና አውሮጳ " ሰርተው በመካከሉ ሳይሆን እንደጎረቤት ብቻ ከሚኖሩት ዘመንኛ ሚስዮናውያን በጣሙን የተለዩ ናቸው። ቀደም ሲል የጠቀስናቸው ምሑር ከኢትዮጵያ ውጭ ለሚገኝ አንድ ዩኒቨርስቲ ባቀረቡትና በዚህ ዙሪያ ባጠነጠነው የጥናት ወረቀታቸው ላይ ይህንን የብዙዎችን አመለካከት እንደሚከተለው ተጋርተዋል።

> ቀዳሚዎቹ ሚስዮናውያን ከጣሊያን ወረራ በኋላ አገሪቱን ለቀው እንዲወጡ በኃይል ተገደዱ። እነዚያ ሚስዮናውያን በዚህ ዘመን ከምናውቃቸው ሚስዮናውያን በብዙ የተለዩ ናቸው። ከዘመነኞቹ አንዳንዶቹ መከራ እንደ እሳት በነደደ ጊዜ አገሪቱንና የእግዚአብሔርን ቤተ ክርስቲያን እርግፍ አርገው ትተው ለመሄድ እንዲያመቻቸው ለጉዞ በተሰናዳ ሻንጣ ውስጥ ራሳቸውን ቆልፈው የሚኖሩ ይመስላሉ። ይህን ደግሞ የኃይለ ሥላሴ መንግሥት ወድቆ ሥልጣኑን ኮሚኒስቶች በያዙ ጊዜ አይተነዋል፥ አብዛኛዎቹ ሚስዮናውያን አገር ጥለው የነጎዱት መንግሥት ይህ ነው የሚባል ግፊት ሳያደርግባቸው ነውና።[3]

የቀድሞዎቹ ሚስዮናውያን ከአገር እንዲለቁ በተገደዱበት ወቅት ምንም እንኳን ጽኑ የወንጌል ፍቅር የነበራቸው ቢሆንም ከመውጣታቸው በፊት ግን በየትኛውም ክፍለ አገር ወይም አውራጃ የሚሰጉን ጣቢያ እንጂ ቤተ ክርስቲያን አላነጹም ነበር። እርግጥ ነው በሲዳማና በወላይታ አነስተኛ

የሣር ቤቶችን ለጸሎት ቤትነት እንዲያገለግሉ አማኞቹ ራሳቸው ሠርተው ነበር።

የሆስፒታሎች፥ የትምህርት ቤቶች፥ የመኖሪያ ቤቶች ሕንፃዎች ግን በጥሩ ሁኔታ ታንጸው ነበር። ሚስዮናዊያኑ አገር ለቅቀው እንዲወጡ በታዘዘበት ጊዜ ጣሊያኖች ለወረሷቸው የሆስፒታል እና የት/ቤት ተቋሞች 18,870 የእንግሊዝ ፓውንድ የሚገመት ገንዘብ ለኤስ.አይ.ኤም .የሚስዮን ድርጅት ካሣ ከፍለዋል። ቤተ ክርስቲያን ግን ቋሚ ቅርስ እንዳልነበራት ተመልክተናል። በአንዳንድ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ አጥኚዎች አነጋገር ምናልባት ቤተክርስቲያን የተወለደችው ሳይሆን የተቋቋመችው ሚስዮኑ ከለቀቀ በኋላ ነው የሚሉት ከዚህ በመነሣት ነው። እውነተኛዋ ኩላዊት ቤተ ክርስቲያን ግን ሕንፃው ሳይሆን የአማኞች ስብስብ ስለሆነ ከሕንጻው ባሻገር ያለውን የክርስቶስን መሠረት ማየቱ መልካም ነው። በዚያን ወቅት በሚስዮናውያን እግር ተተክቶ ቤተ ክርስቲያኒቷን ለመምራት ብቃት ያለው እና " እገሌ " ተብሎ የሚጠቀስ ሰው ያለ አይመስልም ነበር። ሌላው ቢቀር የኢጣሊያ የወረራ ዝግጅት ወሬ መናፈስ ከጀመረበት ጊዜ አንስቶ እስከ ሚስዮናዊያኑ ከአገር መውጣት ባለው የሁለት ዓመት ጊዜ እንኳን በከፊል ለተደራጁት ቤተ ክርስቲያናት የአገሬውን ተወላጅ ሽማግሌዎችን አስመርጠው አመራርንና፥ አስተዳደርን እንዲለማመዱ አለማድረጋቸው ሚስዮናዊያኑ በአገር ሰው ላይ የነበራቸውን የብቃት ማነስ ጥርጥር የሚያመለክት እንደነበረ የቤተ ክርስቲያን ምሁራን አስተያየት ይሰጣሉ። ለዚህ እውነት በቂ ማረጋገጫ የሚሆነው በወላይታ ኃላፊነቱን ለአቶ ብሩ ያስረከቡት ወላይታን ለቀው በወጡበት ዋዜማ ሲሆን ለከምባታና ሃዲያ ቤተክርስቲያን ደግሞ ሽማግሌዎችን የሰየሙት ከላምቡዳ ከለቀቁ በኋላ አዲስ አበባ ተከትለዋቸው ለሄዱት ሠራተኞቻቸው ነበር። ይህም ሁኔታ እንደሚከተለው ተገልጿል፤

> (ከመሸ በኋላ) በሚስዮናውያኑ የመጨረሻ ሰዓት ላይ ሽማግሌዎች መመረጣቸው የሚያመለክተው አመራሩን (እስከዚያ ሰዓት ድረስ) በቁጥጥራቸው ሥር ግድረጋቸውንና የአገሬው ተወላጆች ሕዝባቸውን እንዲያገለግሉ ራእይና ስልት ያለመቀየሳቸውን ነው። ይኸ አሠራር ኋላም (ከጣሊያን ወረራ በኋላ) በነበሩት ሚስዮናውያን ዘንድ ቀጥሎ የብሔራዊ ቤተክርስቲያንን የአመራር አቅም አደጋ ላይ ጥሎት ነበር። ብሔራዊ ቤተ ክርስቲያንን ስለማነጽ ሚስዮኑ ብዙ

ያወራል። ነገር ግን ራሷን እንድትችልና ራሷን እንድታስተዳድር ከንግግር ያለፈ ተጨባጭ ነገር አልታየም።[4]

በጅግሬ ላይ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን ይህንን የመሰሉ ፈታኝ አደጋዎች ገና በለጋነቷ ቢያጋጥሟትም በእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ምሪትና ጥበቃ ምክንያት ሚስዮናዊያን ከአገር ከወጡ በኋላም "ባልተማሩና በሰው ዓይን ፊት በተናቁ ተራ ሰዎች" ህያው አምላክ ዘላለማዊ የማዳን ሥራውን በሙላት ፈጸመ። በመከራ የተፈተኑ እና እንደ ወርቅ የነጠሩ የቤተ ክርስቲያን መሪዎችም ተነስተው የተቀጣጠለውን የወንጌል ችቦ ይዘው የምሥራቹን ቃል በማወጅ ለተተኪው ትውልድም በታማኝነት ሊያቀብሉ ችለዋል።

26. የኢጣሊያ የሃይማኖት ፖሊሲ

ወራሪው ጦር ሚያዝያ 27 ቀን 1928 ዓ.ም. አዲስ አበባን ከተቆጣጠረ ግማሥት ጀምሮ የፋሽስታዊ አገዛዝ መርሑን በገሃድ ተግባራዊ ማድረግ ጀመረ። አዲስ ያስገበረውን የምሥራቅ አፍሪቃ ግዛት በሙሉ "አፍሪካ ኦሪያንታሌ ኢታሊያና " ሲል በቋንቋው ሰየመው። የጥንቱ የኢትዮጵያ ዳር ድንበር ተሽሮ ከኢጣሊያ ሶማሌላንድ ጋር ተቀላቀለ። አዳዲስ ክልሎችም ተፈጠሩ። አከላለላቸው የአገዛዛቸውን ፖሊሲ በይበልጥ ይፋ ያደረገ ነበር። የሚከተለው የታሪክ እማኝነት ለዚህ ጉዳይ በማስረጃነት ይጠቀሳል፤

> ከ1928 -1933 ዓ.ም የወረራ ዘመን ፋሽቶች ከፋፍለህ ግዛ በሚለው አሠራር የራሳቸውን ጥቅምና ፍላጎት ለማጠናከር በኢትዮጵያ በተለያዩ አካባቢዎችና ማኅበረሰቦች ዘንድ በሥፍራ በሥራ፥ በብሔረሰብ፥ በማኅበራዊ ጉዳይ፥ በቋንቋ፥ በሃይማኖት፥ በሥልጣን፥ በመሬትና በዜግነት ጥያቄዎች አንዱን ከፍል የሚያጠቃ ሌላውን ደግሞ የሚጠቅም መንትያ ፖሊሲ መሠረቱ።[5]

ከዚህ በመነሣትም ትግራይንና ኤርትራን የሚያጠቃልለውን የኤርትራ ክልል፤ ጎንደር፥ ጎጃም ወሎ እና ሰሜን ሸዋን በአንድነት

"የአማራ" ክልል፥ የደቡብና የደቡብ ምዕራብ ክፍለ አገራትን ደግሞ "የጋላና የሲዳማ" ክልል፤ የመናገሻ ከተማዋን ዙሪያ "አዲስ አበባ፤" ኦጋዴንና የሶማሊያ ቅኝ ግዛታቸውን "የሶማሊያ ክልል"፤ ሐረርጌ እና አርሲ ክፍላተ አገራትን ደግሞ "የሐረር ክልል" ብለው አዋቀሯቸው።

የክልሎቹ ዋና ማእከላት ደግሞ አሥመራ፥ ጎንደር፥ ጂማ፥ ሐረር፥ አዲስ አበባ፡ሞቃዲሾ እንዲሆኑ ተወሰነ።

በሃይማኖት አንጻር የካቶሊካዊቷን የሮማ ቤተ ክርስቲያንን ሕዝቡ በይፋ እንዲቀበል መገፋፋታቸው እና ሃይማኖቱንም ለተቀበለ ሰው ልዩ ድርጎ መስጠታቸው እርግጥ ሆኖ ታዬ። ፋሽስቶች ለፕሮቴስታንቶች የነበራቸው ጥላቻ ሃይማኖታዊ ቅንዓት ብቻ ሳይሆን " ዓለም አቀፍ ጠላታችን " ከሚሏቸው ከአሜሪካና ከእንግሊዝ ጥቅሞች ጋር ስለሚያያይዙት ጭምር ነበር።

" በቀንበራችን ሥር ወድቃለች " ለሚሏት ለኢትዮጵያ ፕሮቴስታንቶች ግን ጥላቻቸው ከዚህም አለፍ ይላል። ተራ በተራ በአጭሩ ለመመልከት እንሞክራለን፤

የመጀመሪያው ጥላቻ የመነጨው ጣሊያኖች የግዕዝ ፊደላትን በላቲን ለመለወጥ ካላቸው ጽኑ ምኞት የተነሣ ነበር። በወቅቱ ሙሉው መጽሐፍ ቅዱስ በአማርኛ ተተርጉሞ በስርጭት ላይ እንደነበረና ቀደም ባሉት ገጾች እንደተገለጸው በጎፋ፥ በመላይታ፥ በሃዲያ፥ በአሮሞ ቋንቋዎች የተተረጎሙት የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍሎች የተጠቀመበት ቋንቋ ደግሞ የአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ የተጠቀመበትን የግዕዝ ፊደል ነበር።

ሚስዮኖች እያሉም ሆነ ከሄዱ በኋላ በቀደመችው ቤተክርስቲያን ዘንድ የክርስትና እምነትና የመሠረተ ትምህርት እውቀት ወይንም ማንበብና መጻፍ ተጓዳኝ ነበሩ። በሌላ አገላለጽ በወንጌል ያመነ ሁሉ ራሱን በመንፈሳዊ ምግብ ለመመገብ ፊደል ቆጥሮ መጽሐፍ ቅዱስን ያነባል። አንድ ሰው አመነ ማለት ንባብ ቻለ ማለትም ነው። ያ ሰው ታዲያ የአማርኛን ንባብ ከቻለ የጣሊያኖች ዋና ጠላት ሆኖ ይቆጠራል፤ ይሰደዳል፥ ይታሠራል ከአካባቢውም ይባረራል።

በሁለተኛ ደረጃ ጣሊያኖች የወንጌል አማኞችን የጠሉበት ምክንያት አማኞቹ ስለአገራቸውና ስለ ሕዝባቸው ሰላምና እረፍት በስደት ላይ ለነበሩትም ንጉሠ ነገሥት ሁልጊዜ የሚጸልዩት ጸሎት ለጣሊያኖች በተሳሳተ ትርጓሜ ማለትም ለንጉሣቸው ለቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዙፋን እንደገና መመለስ አድማ ያደርጋሉ (ይቀሰቅሳሉ) ተብሎ ስለተወራባቸው ነበር።[6]

የመከራው ክብደት የፀና ቢሆንም የወንጌሉን ብርሃን ሊያጠፋው ቀርቶ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ውስጥ በሐዋርያት ሥራ መጽሐፍ ከተመዘገበው በስተቀር ከየትኛውም ታሪክ ጋር ተነፃፅሮ ሊወዳደር የማይችል መነቃቃት የደቡብ ኢትዮጵያን ገጠሮች ሁሉ አዳረሰ። አቶ ግንጃ የተባሉ የቀድሞ የወላይታ ቤተ ክርስቲያን አማኝ እንደሚሉት " የተጠማ እንስሳ ወደ ውኃ እንደሚገሰግስ ሰዎች የባእድ አምልኮአቸውን ወደኋላ እየጣሉ ወደ እግዚአብሔር ተመለሱ።"[7]

ቢቻል የመከራው ጎርፍ በክርስቶስ ያመኑትን አንድም ሳያስቀር ጠራርጎ እንዲወስድ ታስቦ የተዘጋጀ ነበር። ነገር ግን እንደብረት የጠነከሩ እንደወርቅ የነጠሩ የቤተ ክርስቲያን መሪዎችን ወለደ። በሲዳማ አቶ ገነሜ፥ በወላይታ አስቀድሞም አቶ ብሩ፥ ኋላም አቶ ዋንዳሮ፥ በከምባታና ሃዲያ በመጀመሪያ አቶ ሽጉጤን ቀጥሎም አባጎሌን የሚያህሉ የወንጌል አርበኞች በሞገስና በጸጋ ተቀብተውና ጎልተው ሊወጡ ችለዋል።

የወላይታ ቤተ ክርስቲያን የቀድሞ አማኞች የወንጌል ሥርጭቱን ስልት በድግሚት ፍንዳታ ይመስሉታል። ለዘላለም አይነኬ ሆኖ በቆየው ቋጥኝ ስር ተቀብሮ ሲፈነዳ ፍንጣሪው አካባቢውን እንደሚያለብስ ድምጹም ምድርን እንደሚያናውጥ ሁሉ የእግዚአብሔር ቃል በኃይልና በመንፈስ በእያንዳንዱ አማኝ ሕይወት ውስጥ ተገለጠ! ዝናውም መላ ደቡብን ሞላ።

በወላይታ ሚስዮናውያኑ ከአገር ከመውጣታቸው አስቀድሞ የነበሩት ተጠማቂ አማኞች ቁጥር አርባ ስምንት ብቻ ነበር። ከዚያም ስድሳ ዘጠኝ ቀጥሎም ሰባ ሦስት ደረሰ። በመከራው ወቅት ግን የተጠመቁት ቁጥር አስራ አምስት ሺህ ያልተጠመቁትና በወንጌል አምነው በቋሚ የቤተ ክርስቲያን አምልኮ ሥነ ስርዓት የሚሳተፉት ብዛት በአስር ሺህ የሚገመት ነበር። ሚስዮን በነበረበት ወቅት የተተከለችው " ጸሎት ቤት " አንድ ብቻ ነበረች

በመከራው ዘመን ያሉት "ቤተ ክርስቲያናት" ግን ሁለት መቶ ያህል ደርሰው ነበር። በከምባታና ሃዲያ የአማኞች ቁጥር ሚስዮን ሳይለቅ ከሃያ አምስት አይበልጥም ነበር። በወረራው ዘመን የምእመናን ቁጥር አስር ሺህ÷የቤተ ክርስቲያናት ብዛት ደግሞ አንድ መቶ ያህል ደርሶ ነበር። ታዲያ እኒህን ሁሉ ወደ ክርስቶስ መንግሥት ለመመለስ የተከፈለው ዋጋ ቀላል አልነበረም። አቶ ብርሃኑ ደረሰ ሥፍራው ድረስ በመሄድ ባጠኑት ጥናት እንዳመለከቱት በወላይታ ብቻ በወረራው ዘመን ከታሰሩት አምላ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች መካከል አርባ ዘጠኙ መሪዎች እያንዳንዳቸው አንድ መቶ ጅራፍ ተገርፈዋል። አንዱ የቤተክርስቲያን መሪ አምስት መቶ ጅራፍ ተገርፈዋል።[8] ግርፋቱ ባስከተለው ሕመምና በእስር ቤት ውስጥ በነበረው መተፋፈግ የተነሣም ሕይወታቸው ያለፈ አማኞችም ነበሩ። ሁለት ሌሎች አማኞች ደግሞ በኢጣሊያኖች ትዕዛዝ ታፍነው ተወስደው የደረሱበት ሳይታወቅ ቀርቷል።

የኢጣሊያ ፋሽስቶች የሃይማኖት ፖሊሲ ሁለተኛው ስልት ከመጀመሪያውና ቀጥተኛ ከሆነው ስደትና ተቃውሞ ይልቅ ይበልጥ የረቀቀና አደገኛ የሚባል ዓይነት ነበር፤ አንድ የታሪክ ምሁር እንዲህ ይገልጹታል፤

> በፋሽስቶች አመለካከትና ግንዛቤ በምኒልክ ፖሊሲ መሠረት የኢትዮጵያን በህውርታዊ መንግሥትና ጎብረተሰብ በበላይነት የሚገዛው ብሎም በአገሩ በኢጣሊያ ኮሎኒያዊ ጥቅምና ጸጥታ አደገኛው ጠላት የአማራ ማኅበረሰብ ነው። ፋሽስት ባለሥልጣናች ከዚህ አቋማቸው በመነሣት በመጀመሪያ ዓመታት በተሰጣቸው የፖሊሲ መመሪያ በአማራ ማኅበረሰብና በኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ላይ መንግሥታዊ የጥቃት እጅ አነሱ። በዚህ ረገድ ለምሳሌ ከ600,000 እስከ 800,000 የሚገመቱ አማርኛ የሚናገሩ ነዋሪዎች ከሐረር እና ከሲዳማ አስተዳደር ከልሎች እንዲባረሩ....አርምጃዎችን ወሰዱ።[9]

የተንኮል እቅዳቸውን ለማስፈጸም እና የአማራን ብሔረሰብና የኦርቶዶክስን ዕምነት "የበላይነትን" ለመሸርሸር እንደ መሣሪያ የተጠቀሙባቸው ሙስሊም ኢትዮጵያውያንና የእስልምና ሃይማኖትን ነበር። ስለዚህም ሙስሊሞችን በጥቅም ለመሳብ ሰፊ የሥራ ዕድልን በመፍጠር የበርካታ ሺህ ሊሬ ተጠቃሚ አድርገዋቸዋል።[10]

ለእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በሁሉም ጉዳይ የመጀመሪያ ዕድል ይሰጡ ነበር። በዚህ ነገር በዲፕሎማሲና በንግድ ዓለም አቀፍ ድጋፍ ለማግኘት የኢጣሊያ ፋሽስት መሪ ሙሶሊኒ ለዓለም በአጠቃላይ ለመካከለኛው ምሥራቅ የእስላሙ ዓለም በተለይ ራሱን ለኢትዮጵያ የእስላም ሕዝቦች ጠበቃና ሐዋርያ አድርጎ ያቀርብ ነበር።[11]

ሙሶሊኒ በዚህ ብቻ ሳያበቃ በሐረር እና በጂማ ከተሞች ሁለት እስላማዊ ዩኒቨርስቲዎች የማቋቋም ሐሳብ ከመንደፉም በተጨማሪ የኢትዮጵያ እስላሞች ወደ መካና መዲና በብዛት እንዲሄዱ መንገዱን ጠረገላቸው። የአገራቸው ነጻነት የሚያሳስባቸውን ሙስሊሞች ትኩረት ለመሳብም ፋሽስቶች በኢትዮጵያ በቆዩባቸው አምስት አመታት ውስጥ

"በትንሹ አምሳ አዳዲስ የድንጊያ መስጊዶች እንደተገነቡ፥ አሥራ ስድስት አሮጌ የድንጋይ መስጊዶችን እንደ ታደሱና በየአካባቢው ሁሉ ከአንጨትና ከሞቃ ብዙ መስጊዶችን እንደተሠሩ ተረጋግጧል።[12]

የኢጣሊያን ፋሽስት አገዛዝ ቤተ ክርስቲያናትን እያፈራረሰ፥ በፍርስራሹም ፋርና እየጋገረ መስጊዶችን ማነጹ፥ ክርስቲያኖችን እያሳደደ ሙስሊሞችን የጥቅሙ ተካፋይ ማድረጉ በኢትዮጵያውያን ዘንድ የመኖር ልማድ ባይለዝብና የወንድማማችነቱ ፍቅር ባያይል ኖሮ በሕዝባችንና በታሪካችን ውስጥ በቀላሉ የማይነቀል መርዝ ትቶ ባለፈ ነበር።

ጣሊያኖች የፈጸሙትን ረቂቅ ደባ ስንመረምር ታሪክ በጊዜና በሥፍራ በሁኔታም ራሱን መድገሙን እናጤናለን። ለዚህ ምስክር የሚሆነን በ1870 ዓ.ም. ንጉሥ ምኒልክና አጼ ዮሐንስ ቦሩ ሜዳ ላይ ተገናኝተው ከተዋህዶ ኦርቶዶክስ ሃይማኖት ሌላ ሌሎች ሃይማኖቶች በአገሪቱ ውስጥ እንዳይገኙ የፖለቲካ ውሳኔ ማድረጋቸው ነው። በዚህም ምክንያት እስልምናንና የወንጌላዊ እምነትን የሚቃወሙ ግብጻዊ አቡኖች በርከት ብለው እንዲገቡ አደረጉ። በአገሪቱ በተለያዩ አካባቢዎች በጦርና በሃይማኖት ሹማምንት መሪነት ወታደሮችን ከሕዝብ ጋር እያሰፈሩ በአገር አቀፍ ዘመቻ ብዙ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያናትን አሳነጹ። ቀድሞ ክርስቲያን ያልነበሩትን ባላባቶች ክርስትና አነሱ።

ለምሳሌ፤ በወሎ ከጠንካራዎቹ መሣፍንት መካከል መሐመድ ዓሊን "ሚካኤል" አሰኝተው አጼ ዮሐንስ ክርስትና ሲያነሷቸው፥ ንጉሥ ምኒልክ ደግሞ የቀድሞ ደመኛቸው የነበሩትን አባ ዋጠው ሊበንን ኃይለማርያም አሰኝተው የክርስትና አባት ሆኗቸው። ሁለቱ ነገሥታት ብቻ ሳይሆኑ ሌላውም ሹም፥ መስፍንና ባላባት የነገሥታቱን ፈለግ ተከትሎ በውድም በግድም ብዙዎችን ወደ አርቶዶክሳዊ እምነት መለሰ። ቤተክርስቲያናትን በዘመቻ መልክ በየሞቃሹሙ ደጅ አሳነጹ። በዚህ ላይ ጥናት ያደረጉ ባለሙያዎች እንዳመለከቱት ዳግማዊ ምኒልክ ባወጡት የቤተክርስቲያን ተከላ አዋጅ መሠረት በመላ አገሪቱ የተሠሩት ቤተ ክርስቲያናት አንድ ሺህ ሁለት መቶ ያህል ነበሩ። የንጉሥ አዋጅ ነውና በዘመቻው ሙስሊሞችና ልማዳዊ እምነትን የሚከተሉ ሁሉ ተሳታፊ ነበሩ። አዋጁ እንደሚከተለው ይነበባል፤

> ስማ ያገሬ ሰው፤ ጌታችን፥ ኃይላችን፥ ረዳታችን፥ ኢየሱስ ክርስቶስ ለአገራችን፥ ለመንግስታችን ሰላምና እረፍት ሰጥቶን ይህን ያህል ቀን አኖረን አስገዛን። እኛም ይህን ሁሉ አስበን መርዳት ይገባናል። እኔ ራሴ የከተማዬን ዘበኞች ይዤ ከከተማ ያሉትን አብያተ ክርስቲያናት እሰራለሁ አድሳለሁ። ሹማምንቱም ባለጉልትም በያጥቢያህ ያለው መቅደስ ቤተ ክርስቲያኑ የፈረሰውን በመቃረቢያ ለተቀመጠው ታቦት ሁሉ ቤተ ክርስቲያን ሥራ። ወታደርም ባላገርም ጉልበት ያለህ እርዳ። አናጢም ገምቢም በያለህበት ለቤተ ክርስቲያን ሥራ እርዳ። የሃይማኖት መሰረቱ የክርስቲያን ምልክቱ ቤተ ክርስቲያን መሥራት ነው። ለጉልበትህ ለገንዘብህ ሠሥተህ ቤተ ክርስቲያን አልሰራም ብለህ የወለለትህ ሰው በሰማይ ይፈረድብሃል።[13] በምድርም ሹመትህን ገንዘብህን ታጣለህ... 1889 ዓ.ም.

ከዚህ በላይ የተነበበው አዋጅ በኢትዮጵያ የመንግሥትና የቤተ ክርስቲያን ትስስር ወይም ጋብቻ ምን ያህል "የጦፈ"እንደነበረ ጉልህ ማስረጃ ነው። ከጋብቻው የተወለደው አመለካከት ደግሞ ኢትዮጵያዊነትን ከአርቶዶክሳዊነት፤ አርቶዶክሳዊነትን ከኢትዮጵያዊነት የሚለያይ ድንበር ያለመኖሩን ለዘመናት ሲያስተጋባ ቆዩ[14] በሌላ አገላለጽ ከመንግሥትና ከቤተ ክርስቲያን ጋብቻ የተወለደው "የተበረዘ" አስተሳሰብ የአርቶዶክስ ሃይማኖት ተከታይ ያልሆነውን ሁሉ የዜግነት መብት የሚጋፋ ሆኖ

በተለይም በደቡብ ኢትዮጵያ የወንጌል አማኞች ጎሊና ላይ ገዝፎ እንዲኖር ምክንያት ሆኗል።[15]

በዚህም መንስዔነት የኢጣሊያ ወራሪዎች በኦርቶዶክሳዊነት የወዛውን ኢትዮጵያዊነት ለማደብዘዝ በማቀድ ኦርቶዶክሶችን ፊት ነስተው፥ አብያተ ክርስቲያናትን በቦምብ አንድደውና መስጊዶችን በዘመቻ ሲያሠሩ ለወንጌል ሩጫ የተሻለውን እንቅፋት አንስተው ሌላውን ጉቶ መትከላቸው እንደሆነ አልታያቸውም ነበር። ሊታያቸውም አይገባም። ትንታኔው ከወንጌል ስርጭት አንጻር ብቻ እንደሆነ ልብ ይሏል።

27. በጊዜውም ያለጊዜውም

"...ኃይልህ ብዙ ሲሆን ጠላቶች ዋሹብህ። (መዝ. 66፡3)

ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ውጭ አገር ከተሰደዱ በኋላ በሰሚን በምሥራቅና፥ በደቡብ የጦር ግምባሮች የተሰለፈው ጦር የሁለተኛው የዓለም ጦርነት ማሟሻ እስከሚመስል ድረስ ዘመኑ በፈጠራቸው አዳዲስ መሣሪያዎች ተጨፍጭፎ የተረፈውም በዱር በገደሉ ተበታተነ። ጣሊያኖች አገሪቱን በተለያዩ የአስተዳደር ክልሎች አዋቅረው የተመኙትን የቅኝ ግዛት ሲሳይ ለማፈስ ሲቻኮሉ በአራቱም የአገሪቱ ማዕዘናት የተቀጣጠለው የአርበኞች ተጋድሎ እረፍት ነሣቸው።

እንዲያውም በ1928 ዓ.ም. መጨረሻ ላይ አርበኞች አዲስ አበባን አጥቅተው ለመያዝ ያደረጉት ሙከራ እስከ 1929 አጋማሽ ድረስ ጣሊያኖች ወደ ደቡብ እንደልባቸው እንዳይዘዋወሩ አገዳቸው። እስከዚህ ወቅት የነበረው የአርበኞች ተጋድሎ ፈራ ተባ፥ ያዝ ለቀቅ ያለና ጥንካሬውም የሳሳ ነበር።

ከየካቲት 12 ቀን 1929 በኋላ ግን ትግሉ የሞትና የሽረት ጉዳይ ሆነ። ምሬቱ የተባባሰበት ምክንያት እንዲህ ነው፤ በተጠቀሰው ቀን ፋሺስቶች በገነተ ልዑል ቤተ መንግሥት (የአሁኑ 6 ኪሎ ዩኒቨርሲቲ) ግቢ

ውስጥ ለመኳንንቱ ግብዣ ለድሃው ምፅዋት አድርገው ነበር። ግብዣው የተደረገው የኔፕልስን ልዕልት ልደት ምክንያት በማድረግ ነበር።

አርበኛው ዙሪያዋን በሽቦ የታጠረችውን
የአዲስ አበባ ከተማን ከሩቁ ሲመለከታት

ምንጭ ፡ የኢጣሊያና የኢትዮጵያ ጦርነት

ማርሻል ግራዚያኒ የፋሽስት ኢጣሊያ
የጦር አዛዥ በኢትዮጵያ

ምንጭ ፡ Adiss Tribune

አርበኛው ዙሪያዋን በሽቦ የታጠረችውን
የአዲስ አበባ ከተማን ከሩቁ ሲመለከታት

ምንጭ ፡ የኢጣሊያና የኢትዮጵያ ጦርነት

ማርሻል ግራዚያኒ የፋሽስት ኢጣሊያ
የጦር አዛዥ በኢትዮጵያ

ምንጭ ፡ Adiss Tribune

በፋሽስቶች ላይ ከፍተኛ ጥላቻ የነበራቸው ኢትዮጵያውያኑ ምገስ አስገዶምና አብርሃ ደቦጭ የተባሉ ሁለት ወጣቶች በግራዚያኒ ላይ ቦምብ ጥለው አቆሰሉት። የፋሽስቶቹ ምላሽም እጅግ መራራ ሆነ። አዲስ አበባ በደም ጎርፍ ታጠበች። ያንን ወቅት ባህሩ ዘውዴ እንዲህ ይገልጹታል:-

> ... ጥቁር ሸሚዝ ለባሾች እየተባሉ የሚታወቁት የፋሽስት ደቀመዛሙርት .... አዲስ አበባን ቄራ አደረጓት። የሰው ልጅ ጭንቅላት እንደ ዶሮ እየተቀነጠሰ ወደቀ፤ እርጉዝ ሴቶች በሳንጃ ተወጉ። ... የተማሩ ኢትዮጵያውያን ... በወረንጦ እየተለቀሙ ተረሸኑ። ይህ የፋሽስት ጭፍጨፋ በሌላ መልኩ በወራሪና ተወራሪ መካከል ያለውን ቅራኔ መካረር በማመልከት የፀረ ኢጣሊያ ተቃውሞውም ከመጀመሪያው ወደ ሁለተኛው ምዕራፍ ከመደበኛ ወይም ከፊል መደበኛ ጦርነት ወደ ሽምቅ ውጊያ መሸጋገሩን አረጋገጠ። ይህን ሁለተኛውን የተቃውሞ ምዕራፍ በተመለከተ ግለት የሚቻለው አንድ ወቢይ ነገር ሀገር አቀፍ መሆኑ ነው።[13]

የኢትዮጵያ አርበኞች (1928 – 1933)

ምንጭ ፡ ሕይወቱና የኢትዮጵያ እርምጃ ጥራዝ 2

ይህን አገር አቀፍ የአርበኞች ትግል ለማኮላሸት የፋሽስት አዝማችች ከፋ ጠቅላይ ግዛት ያሉትን አርበኞች የሚወጋ ግዙፍ ጦር በኩሎ በኩል አዘመቱ። ዓላማው በኩሎ እና በኮንታ ባሉት አርበኞች ላይ ጫና ፈጥሮ ወደ ጥምባሮ እንዲያፈገፍጉና በዚያም በተዘጋጀላቸው ወጥመድ ውስጥ እንዲወድቁ ለማድረግ ነበር። አርበኞቹ ግን በወጥመድ ሊወድቁለት ቀርቶ ከጠላት በላቀ ስልት ምሽጉን ሌሊት ሰብረው ወራሪውን ሠራዊት እንዳልነበረ አደረጉት። ሰላማዊው ሕዝብ ግን የፋሽስቶቹን የበቀል ጽዋ ጠጣ። መንደሮች ወደሙ፥ከብቶች ተዘረፉ። በሺህ የሚቆጠሩ የኩሎ ተወላጆች የአሞ ወንዝን ተሻግረው ወደ ጠምባሮ ተሰደዱ።

የኩሎ ሰዎች መከራና ስደት በወላይታ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ ተሰማ። በጊዜው በወላይታ ታላቁን መንፈሳዊ መነቃቃት የሚመሩት አቶ ብሩ ዱባለ የኩሎ ተወላጅ እንደመሆናቸው የወገኖቻቸው መፈናቀል እጅግ ጎዘን ሆነባቸው። ከቤተ ክርስቲያን ሽማግሌዎች ጋር መክረው አቶ ኡምቦሊ እና አቶ ጎዳና ጉቱሎ የተባሉ ወንጌላውያንን መርጠው የኩሎ ሰዎች በስደት ወደ ከተሙበት ጠምባሮ ወረዳ ላኳቸው። ጠንባሮዎች ከጣሊያን ወረራ በፊት በከምባታና ሃዲያ አገልጋዮች አማካይነት ወንጌልን የሰሙ ቢሆንም እስከዚያ ሰዓት ድረስ ግን አንድም ሰው በክርስቶስ አመነኩ ያለ አልተገኘም ነበር።

የወላይታ ወንጌላውያን ቀዳሚው ተልእኮ የኩሎ ስደተኞችን ለማገልገል ቢሆንም የመጀመሪያው አማኝ የጠምባሮው ተወላጅ አቶ አልዳዳ ሆኑ። ከስደተኞቹ ደግሞ አቶ ሐታሳ ሃናቆ፥ አቶ ባለንጎ በኩ፥አቶ ጦና ጀጎ፥ አቶ ጋድና ጋጋ፥ አቶ ሃላሳ ጎቤ፥ አቶ ድልባቶ አያቶ፥አቶ አርጋው ስሚ፥ አቶ ዜማ ማኤ፥ እና ሌሎችም በክርስቶስ አመኑ። ጠንባሮን አልፈው ወደ ወላይታ ከተሰደዱትም መሐል አቶ ብበሶ እና አቶ አይዴቆ አይግሎ የተባሉት ሁለት ወንድማማቾችና ሌሎች ጥቂት ሰዎች ክርስትናን ተቀበሉ። ከእነዚህ ሌላ ወደ ሃዲያ፥ ጎፋ፥ ጂማ፥ የተበተኑቱ ብዙዎች ነበሩ።

በአርበኞች ድል አድራጊነት ጦርነቱ በ1933ዓ.ም.ተፈጸመ። ስደተኞቹ ግን ወደ አገራቸው ሳይመለሱ እስከ 1938 ዓ.ም. ድረስ በጠምባሮ ቆዩ። በ1939 ዓ.ም. ወደ ትውልድ ቀዬአቸው ተመለሱ። ከከምባታና ሃዲያ ሰዎች አቶ አልዳዳ አጪቦ እና አቶ ጡሜቦ የተባሉት

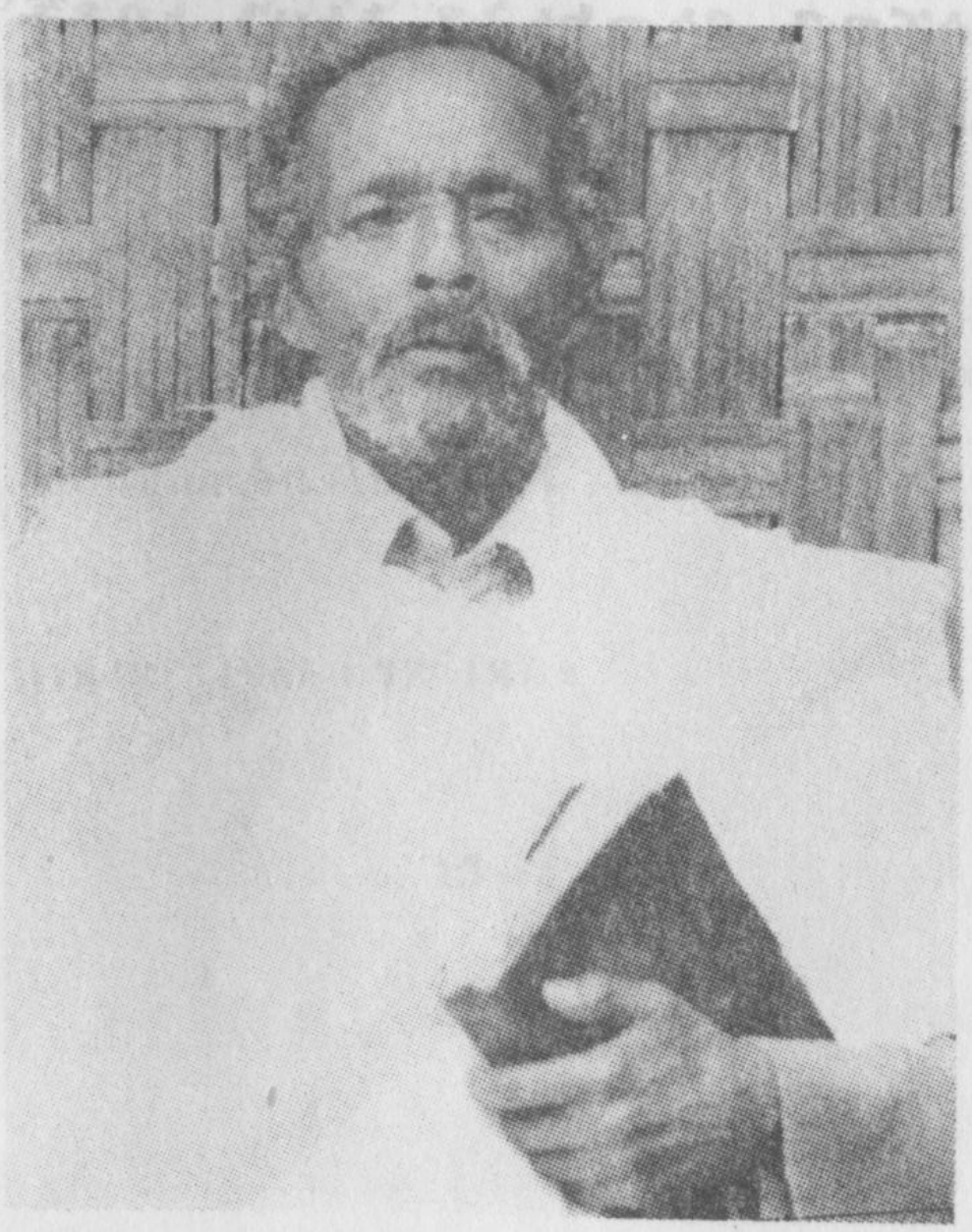
አገልጋዮች አብረዋቸው ተመለሱ። ስደተኞቹ አገራቸው ከተመለሱ በኋላ በአንድ የተቀራረበ አካባቢ ሰባት ቤተ ክርስቲያናትን ተከሉ። የመጀመሪያዋ በአቶ ሐታሳ ደጅ የቆመችው ነበረች። እንደዚያ ባለው ጦርነት ወቅት በነፍሳቸው ተወራርደው በፈታቸው የሚያልፈውን አጋጣሚ ሁሉ ለወንጌል ስርጭት የተጠቀሙበት እኒያ የእግዚአብሔር ባሪያዎች እንዴት የተባረኩ ናቸው!?

ሁለተኛው አጋጠሚ

የኢትዮጵያ አርበኞች መፈናፈኛ ያሳጡት ወራሪው የጣሊያን ጦር በተቆጣጠራቸው ከተማዎችና አካባቢያቸው በሚኖረው ሕዝብ ላይ ሥነ ልቦናዊ ተጽእኖ ለማሳደር በ1932 ዓ.ም. ታላቅ ወታደራዊ ትርኢት በሶዶ ከተማ እንዲደረግ ወሰነ። ወታደራዊው ሰልፍ ሕዝቡ በሠራዊቱ ብዛት፥ በተኩሱ ጩኸት በጦር መሣሪያዎቹ ኃይል ተደናግሮም ሆነ ተገርሞ የጠላትን የበላይነት እንዲቀበል የታለመ ዕቅድ ነበር። ስለዚህም በወላይታ በጋሞ፥ በጎፋና ቁጫ ዙሪያ ባሉ አውራጃዎች ኗሪ የሆኑ ለአቅመ አዳም የደረሱ ሰዎች ሁሉ በግድም በውድም ሶዶ ከተማ ድረስ እንዲሰበሰቡ ተደረገ።

ይህ ወታደራዊ ሰልፍ ከመደረጉ ስድስት ዓመት ያህል ቀደም ብሎ ግን አቶ ሕርባሮ እና አቶ ፈረንጃ የተባሉ አማኞች ከወላይታ ሑምቦ ወረዳ ተነሥተው ጋሞ አውራጃ ቆላ አቾሎ የሚባል አካባቢ ሄደው በቀን ሥራ ላይ ተሰማርተው ነበር። አቾሎ ብዙ ምርት የሚመረትበት አገር ስለሆነ በመከር ወቅት ሥራ ፍለጋ የሚሄዱ የወላይታ ሰዎች በርካታ ነበሩ አቶ ሕርባሮና አቶ ፈረንጃ የሄዱበትን የቀን ሥራ ሲሠሩ እየዋሉ ሌሊቱን የሚያሳልፉት ደጋ አቾሎ በሚባል አካባቢ ነው። ደጋ አቾሎ ለኑሮ ተስማሚ የሆነ አየር ያለበት ስለሆነ ከነዋሪው ብዛት የተነሣ መንደሩ ሞቅ ደመቅ ያለ ነው። እኒህ ሁለቱ አማኞች ሁልጊዜ ማታ ማታ ወንጌልን መመስከር ጀመሩ።ጥረታቸው ከንቱ አልቀረም ከሰሙት መካከል ስድስት ሰዎች በክርስቶስ አዳኝነት አመኑ። የመከር ጊዜ ሲያልቅ ወደ ትውልድ ቀዬአቸው ተመለሱ።

በሚቀጥለው መከር ለመሄድ ሲዘጋጁ በጣሊያን ወረራ ምክንያት የአገሩ ጸጥታ ተናጋ። እኒያም ያመኑት ሰዎች ቅዱስ ቃሉን የሚያስተምራቸው መጋቢ ስላልነበራቸው ከማያምኑት የሚለዩት በጥቂቱ ነበር። ጣሊያኖች ሕዝቡ ወታደራዊ ሰልፉን እንዲመለከት በጠሩት ወቅት እኒያ ስድስቱ አማኞችና በሚስዮናውያን ስብከት በ1927ዓ.ም. ያመኑት አቶ ጌንቦ ወደ ሶዶ ከተማ ጉዞ ጀመሩ።

አቶ ጌንዐ ሶጋሞ ከጋሞ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን አባቶች አንዱ

ወላይታ ሶዶ ሳይደርሱ ቀኑ ስለመሸባቸው " የእግዚአብሔር እንግዶች ነን አሳድሩን " ብለው ወደ አንድ መንደር ጎራ አሉ። የመንደሯ ኗሪዎች ሳያንገራግሩ አስተናገዷቸው። መጀመሪያ ወንጌል የመሰከሩላቸውንም ሲያጠያይቁ ወደ አቶ ሕርባሮ ቤት መሯቸው። መንፈሳዊ ነገር ተጠምተው ነበርና ሌሊቱን ሁሉ የእግዚአብሔርን ቃል ሲጨዋወቱ አደሩ። እነ አቶ ጌንቦ ቀን ቀን ሲሆን ወደ ሶዶ ወጥተው የጣሊያንን ወታደራዊ ትርኢቱን ያያሉ ማታ ማታ ደግሞ መጽሐፍ ቅዱስ ይማራሉ፤ ሌሊቱን በጸሎት ያሳልፋሉ። በዚህ ሁኔታ በመንፈሳዊ ሕይወታቸው በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ተቀጣጥለው ወደ ጋሞ ተመለሱ። ጣሊያኖች ተሸንፈው ከወጡ በኋላም የመጀመሪያይቱን የጋሞ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን በዙሪ ቀበሌ ተከሉ።

በጋሞ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ የመጀመሪያዋ አጥቢያ ይህች የዙሪ ጸሎት ቤት ነች። ከዚህች አጥቢያ ቤተ ክርስቲያን የበራው የወንጌል ብርሃን መላውን አቾሎ፥ ቦረዳ፥ ቦንኬ ላንቴንና ሌሎችንም የጋሞ ወረዳዎች ሁሉ አዳረሰ። በመቶ የሚቆጠሩ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት ተተከሉ፤ የአእላፋት ነፍሳት ጨለማ በራ። በጊዜውም ያለጊዜውም፥ በሰላምና በጦርነት፥ ሲመቻቸውና ሳይመቻቸው የክርስቶስን ወንጌል ለመመስከር ነፍሳቸውን ያስጨከኑትን እኒህን አባቶች የቤተክርስቲያን ታሪክ በክብር ሲዘክራቸው ይኖራል።

የግርጌ ማስታወሻዎች
ምዕራፍ አምስት

[1] የኢትዮጵያ ታሪክ 1848 – 1966 ፡ ገጽ 166

[2] ዝኒ ከማሁ ፡ ገጽ 169 ።

[3] ብርሃኑ ደረሰ ፡ ገጽ 26

[4] ዝኒ ከማሁ ፡ ገጽ 28

[5] ላጵሶ ጌ·ድሌቦ ፡ የኢትዮጵያ የገባር ሥርዓትና ጅምር ካፒታሊዝም ፡ 1900 – 1966 ፡ ገጽ 69

[6] Fire on the mountain, P. 122

[7] ዝኒ ከማሁ ፡ ገጽ 120

[8] Berhanu Deresse, P. 8

[9] የኢትዮጵያ የገባር ሥርዓትና ···፡ ገጽ 70

[10] ዝኒ ከማሁ ፡ ገጽ 70

[11] ዝኒ ከማሁ ፡ ገጽ 71

[12] ዝኒ ከማሁ ፡ ገጽ 71

[13] ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል (ባላቱን ጌታ) ፡ ዝክረ ነገር ፡ ገጽ 526 ።

[14] Markakis John. Ethiopia An Atomy of Traditional Polity, P. 31.

[15] Eide, P. 33

[16] የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 – 1966 ፡ ገጽ 181 ።

ምዕራፍ ስድስት

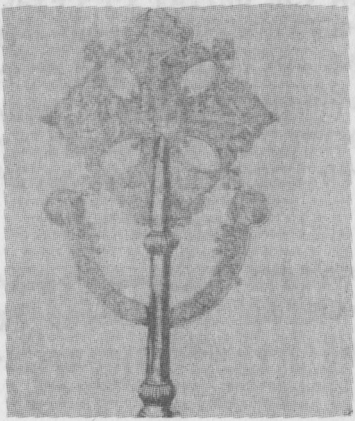
የፈተናው ሰንሰለት

ባህል

ነባሩ ሥርዓት

ሃይማኖት

28. ሦስት ቀለበቶች

አንድ

አዲሲቷ ቤተ ክርስቲያን በደቡብ ኢትዮጵያ አውራጃዎች እንዴት እንደተተከለችና እንደበዛች ለሕዝቡም የመንፈሳዊ ሕይወት ልምላሜ እንደሆነለት ባለፉት ምዕራፎች ተመልክተናል። ከሁሉም በፊት የወንጌል አማኞቹ በሕዝባቸው መካከል ቢኖሩም ከአካባቢያቸው ባህላዊ አኗኗር የወጡ ሰለነበር በአኗኗሩ ሕይወት ውስጥ የሚታየው ለውጥና የአኗኗራቸው ዘይቤ ለብዙዎቹ እንግዳ ሆኖባቸው ነበር። በባህሉና በልማዱ መሠረት፤ ትንባሆ መጉረስ፥ ቦርዴ መጠጣት፥ ድርብ ጋብቻ ወ.ዘ.ተ በአማኞች ዓይን ፊት የተናቁ ሆኑ። በቀብር ሥነ ስርዓት ጊዜ ጠጉራቸውን አይነጩም፥ ሰውነታቸውን በስለት አይቆርጡም፥ ጉንጫቸውን በእሾህ አይቧጥጡም፥ የሚቹን ንብረት አያወድሙም ...፥በተፈጥሮ ሥርዓት መዛባት ምክንያት አዝመራ ቢጠፋ፥ ከብት ቢያልቅ፥ ሰው ቢታመም ወደ ጠንቋይ ወይም ጠጠር ጣይ ወይም ወደ ከብብ ቆጣሪ ዘንድ አይሄዱም።

አማልክቱን ለመለማመን መሥዋዕት አይሰውም፥ ወይንም የተሰዋውን አይበሉም፤ ርግጥ ነው በሚስዮናውያኑ ተጽእኖ ምክንያት ይመስላል አልፎ አልፎ መጠን ያለፈና ሁኔታዎችን ያላገናዘበ እርምጃም ወስደዋል፤ ጥሬ ሥጋ አለመብላትና ግርዘትን ማውገዝ ዋና ዋናዎቹ ናቸው። ለጥሬ ሥጋው ዘዳግም. 12:23 ለግርዘቱ ገላ 5:2፥ ሮሜ 2:29፥ ቆላ. 2:13 1ኛ ቆሮ. 7:18-19 ይጠቅሳሉ። በሌላ በኩል በአብዛኛው ጎብረተሰብ ዘንድ የተለመደውና ጥሬ ሥጋ ያለመብላት ልማድና የግርዘት ሥርዓትን ያለ መፈጸም በወንጌል አማኞቹ ላይ ያስከተለው ችግር ከፍተኛ ነበር።

በሌላ በኩል ደግሞ በተጠቃቀሱትና በመሳሰሉት ምክንያቶች የያንዳንዱ ቤተሰብ እጅ የወንጌል አማኝ በሆነው በልጁ፥ በወንድሙ፥ በእህቱ፥ በአባቱ፥ በእናቱ ...ወዘተ ላይ በረታች። ቀስ በቀስ

እንደምንመለከተው በደረቅ ሌሊት ከቤት ተነትተው አውሬ እንዲበላቸው ተጣሉ፥ምሰሶ ላይ ተሰቅለው ተገረፉ፥ ተደበደቡ፤ ቤታቸው በላያቸው ፈርሶ፥ ከብቶቻቸው ተወርሶ፤የወራሽነታቸው መብት ተሰረዘ። ተሰደዱ ተንከራተቱ። የአማኞች የሕይወት መለወጥ ለጎብረተሰቡ እንግዳ የሆነውን ያህል ለሕይወት መታደስና፤ ለነፍስ እረፍት ፍለጋ ለመጡት አማኞችም የመከራው ጽናት እንግዳ ሆኖባቸው ነበር።

ቁጥራቸው ተበራክቶ ጸሎት ቤቶችን አደራጅተው፥ ክርስቲያናዊ ባህልና ሥርዓት መስርተው ራሳቸውን እስከሚያስለምዱ ድረስ የሁለት ዓለም ባይተዋር ሆነው ሰንብቱ። የሚያጸናቸው እግዚአብሔር የታመነ ነውና በጽናት ስለቆሙ ስለወንጌል በከፈሉት ዋጋ እነሆ ብዙ ትውልድ ሊባረክ ችሏል።

ሁለት

ሁለተኛው የስደት ሰንሰለት የተሰራበትን ቀለበት የፈጠረው ደግሞ የነበረው የአገዛዝ ሥርዓት ነው። በዚህ ጉዳይ ላይ ተረኛ ጸሐፊዎች ምናልባት ጥናት ቢያደርጉበት መንደርደሪያ አሳቡ በአጭሩ የሚከተለውን ይመስላል፤

> በአስራ ዘጠነኛው ምዕተ ዓመት መገባደጃ ላይ ተበታትነው የኖሩት የደቡብ ኢትዮጵያ ግዛቶች በዳግማዊ ምኒልክ ምእክልና ዙሪያ ተሰባሰቡ። በመስፋፋቱ ሂደት ለማእከላዊው መንግሥት ጦር በሰላም የገበሩት ግዛቶች የገባር ሥርዓት ሳይጣልባቸው ቀረ። ከእነዚህም ጅማ አባጀፋር፥ ሌቃ ነቀምቴ፥ ሌቃ ቄለም፥አሶሳ ቤኒሻንጉል፥ አውሳ(አፋር) ነባ (መተከል) ናቸው። ሌላው የደቡብ ግዛት ለጦርነት (ለፍልሚያ) እንገራግሮ ወይንም ተዋግቶ በጦርነት ተሸንፎ ስለተያዘ የገባር ስርዓት ሰለባ ሆነ።[1]

በሌላ አነጋገር ያለጦርነት የገበሩት ግዛቶች ልማዳዊው የውስጥ አስተዳደራቸውና የመሬት ይዞታ ስሪታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ ንጉሣቸው ወይም ባላባታቸው ዓመታዊ ግብሩን ለንጉሠ ነገሥቱ ያገባል። በንጉሠ ነገስቱ ዙፋን መቀመጫ መጥቶ የተጣለበትን ግምት ግብር ሲያገባ

ታማኝነቱን አድሶ ጥርጣሬን አስወግዶ ይመለሳል። ይህ የግብር ሥርዓት "የቁርጥ ግብር "ይባላል።

ቁርጥ ግብር ከተጣለባቸው ግዛቶች ውጭ ያሉት የደቡብ ግዛቶች በአብዛኛው ግዛቶቹን ወግተው በያዙአቸው የጦር መሪዎች ቁጥጥር ስር ወደቁ። አቅኚዎቹ መሣፍንት፥ መኳንንትና ሹማምንት እንደ ኃያልነታቸው መጠን በአስርና በመቶ የሚቆጠሩ ገባሮች ይኖሩአቸዋል። የመሬቱም ስሪት፤ የገባር መሬት፥ የባላባት መሬት እና የመንግሥት መሬት ተብሎ በሦስት ዓይነት ይዘታ ተመደበ።

ለሁሉም የመሬት ይዞታ ስሪቶች ቀጥተኛው ዕዳ ከፋይ የደቡብ ኢትዮጵያ ገባር ነበር። ገባሩ ምርቱን ብቻ ሳይሆን ጉልበቱንም ነው የሚገብረው።የመንግሥቱን፥ የባላባቱን፥የመልከኛውን መሬት ያርሳል፥ ሚስቱ የባለባቱን ቀለብ ትፈጫለች፥ እርሱ ከቆላ እንጨት አምጥቶ የፈረሰውን ቤት፥ አጥርና ጎተራ ይጠግናል። በዘመኑ ወንጀለኛ የሚታሰርበት እስር ቤት ስላልነበረ ገባሩ እስረኛውን እየቀለበ ይጠብቃል። ለመንግሥት ጉዳይ አስፈጻሚ ሹሞችና ለእንግዶች መስተንግዶ እና ድርጎ የማቅረብም ግዴታ አለበት። ይባስ ብሎ የዘር ሐረግ ቆጥሮ በሚያገኘው መሬት ላይ አዝመራ አምርቶ የመጠቀም እንጂ የመሬት ባለቤትነቱን መብት ሙሉ በሙሉ ተነጠቀ። በሐቅላላው የደቡብ ገባር ማለት በራሱ መሬት ጉልበትና የምርት መሳሪያ፥ የወታደር፥ የሹም፥ የመስፍን፥ የንጉሥ፥ የመንግሥትና የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ የሆነ አርሶ አደር ማለት ነው።[2]

"ቀላድ" በሚባል የመሬት አለካክ ሥርዓት መሠረትም ከጭሰኝነት ለመዳን ሲባል ብቻ የገዛ መሬታቸውን መልሰው የገዙም እንደነበሩ በመስኩ ጥናት ያደረጉ ባለሙያዎች ጽፈዋል።

በዚህ የገባር ሥርዓት ውስጥ ገበሬና መንግሥትን የሚያገናኘው ባላባቱ ሲሆን እሱም ከምርቱ የሚሶ ድርሻ ተከፋይ ነበር። ባላባቱ ለጥቅሙ መከበር ሲል ገባሩን እግር በእግር እየተከታተለ ቁም ስቅሉን ያሳየዋል። ሥርዓቱ በጫነበት ከባድ ቀንበር ጉልበቱ የተመጠጠው ገበሬ ቢቻል በምድር ካልሆነም በሚመጣው ዓለም ከሞት ወዲያ ማዶ ተስፋ የሚሆነው ነገር ባልነበረው ሰዓት ወንጌልን ሰማ። ተስፋ ፍለጋ ወደ እግዚአብሔር ቤት እየተመመ መጣ።

ወንጌልን በመቀበል የተገኘው "አዲሱ ሃይማኖት" ከተለያዩ የጤና እና የትምህርት አገልግሎቶች ጋር በሰፈው በመዳረሱ አዲስ የአመለካከትና የአስተሳሰብ ግንዛቤ በሕዝቡ ውስጥ ሊሰርጽ ቻለ። አዲሱ አመለካከትና አስተሳሰብ በጋራ የአምልኮት፥ የጥምቀት፥ የቅዱስ ቁርባን፥ የጋብቻ፥ የቀብር ሥነ ሥርዓትና በመሳሰሉት በመንፈሳዊና ማኅበራዊ ግንኙነቶች በተግባር እየዳበረና እየጎለበተ ሄደ። "የአዲሱ ሃይማኖት" ተከታዮች የአመለካከት ነጻብራቅ ደግሞ በገባርና በባለመሬት ግንኙነት ውስጥ ቀስ በቀስ መንጸባረቅ ጀመረ። ስለሆነም አማኒያን በቤተሰብ፥ በእድር፥ በደቦ ከመወገዛቸው አልፎ የተለያዩ ምክንያቶችን እየፈጠሩ ባለቀላዶችና ባላባቶች ያስጨንቋቸው ጀመር።

በተለይም "ቀላድ" በመባል የሚታወቀው መሬት "የመለካት" እና በዚያውም መጠን ለመንግሥት የሚከፈልን ግብር የሚያጠናክረው ደንብ ከተስፋፋ በኋላ ሕዝቡ በጋራ ይጠቀምበት የነበረውን መሬት ሁሉ ስለነጠቀው የወንጌል አማኞች በሚፈልጉት ቦታ ላይ ቤተ ክርስቲያን ለመሥራት ፈጽሞ ይቸገሩ ነበር። "ቀላድ " የሚባለው ደንብ ሲወጣ የገዛ መሬታቸውን ገዝተው ከጪሰኝነት ከዳኑት በስተቀር የደቡብ ነባር ሕዝብ በመሬቱ ላይ ምንም ዓይነት ቋሚ ግንባታ ሊሠራ አይችልም ነበር። ስለዚህም አማኞች ተበራክተው ጸሎት ቤት ወይንም ቤተክርስቲያን መትከል ሲፈልጉ ከመካከላቸው አንዱ በሚቸረው ቁራሽ መሬት ላይ ከመኖሪያ ቤቱ አጠገብ ይሠራል። ያንንም ቢሆን ባላባቱ ወይም የአካባቢው ባለቀላድ፥ ምስለኔውም ሆነ ጭቃሹሙ ሊያስፈርሰው ይችል ነበር። አማኞች በሚሠጡት የግል ቦታቸውና ብዙ ጊዜያትም በመኖሪያ ቤታቸው ግቢ ውስጥ የሚተክሏቸው አብያተ ክርስቲያናት የኋላ ኋላ የአመራር ችግርና የአንድን ሰው የዕድሜ ልክ መሪነትን ልምድና ከዚህም ሁኔታ ጋር የተከሰቱት ችግሮች መንስዔያቸው ይሄው መሠረታዊ ጅማሮ ነበር።

የወንጌል አማኞች የአምልኮ ጉባኤ በሚያደርጉበት ዕለት ባላባቱ ወይም መልከኛው "የኔን ሥራ አጓደላችሁ " በማለት ከርስቱ ያፈናቅላቸዋል፤ ከሚገባቸው በላይ የምርት ግምት እንዲከፍሉም ያደርጋቸዋል። መልከኛው ግቢው ውስጥ አስሮ፤ እንጨት ያስፈልጣቸዋል፥ አጥር ያሳጥራቸዋል፥ አዛባ ያስዝቃቸዋል፥ ዱቄት ያስፈጫቸዋል።

ሦስት

በዚያን ዘመን የመከራው ገፈት ቀማሽ የነበሩት የወንጌል አማኞች የወደቀባቸውን ሌላውን የፈተና ሰንሰለት ስታብጃጅና ስታቀብል የኖረችው የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ድርሻም የጎላ ነበር። እንደ መስፍን፥ እንደ አገር አቅኚ. . . ወዘተ. እሷም የመሬት ባለቤት ወይንም ባለ ጉልት ነበረች።[3] ይህ ደግሞ ከ1270-1285ዓ.ም. የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ዐፄ ይኩኖ አምላክ ለቤተ ክርስቲያኒቱ የማትገብርበትን ሚሶ "መንግሥት" ከሰጡ በኋላ ለዘመናት ሰፍኖ የኖረ እንደሆነ ይገመታል።[4] የይዞታዋ ስያሜ "ሰሞን" ይሰኛል። ቤተክርስቲያኗ ለዘመናት ተንሰራፍታ የኖረችው በማእከላዊውና (ሸዋ) ሰሜኑ የአገራችን ክፍል ቢሆንም ከደቡብ ግዛቶች ውጎደት በኋላ ነባሩ ሕዝብ ተገፍቶ የተሰጣት መሬት መጠን ከሰሜኑ ይዞታዋ ጋር ሲነጻጸር የሰማይና የምድር ያህል ብልጫ ነበረው።

የቤተክህነት ሹማምንትና ካህናቱ በወንጌል አማኞች ላይ ያደረሱት ግፍ ከሃይማኖታዊ ቅንዓትነቱ ይልቅ ከገዢው መደብ ጋር የነበራቸውን የጥቅም ተካፋይነት ለማስከበር ያደረጉት ተጋድሎ ይመስላል፤ ነውም። ይህንን ለመረዳት በ1950ዎቹ መጨረሻ ቤተ ክርስቲያኒቱ የነበራትን የመሬት ይዞታ ለአብነት ያህል ማየቱ ይበቃል። ለምሳሌ በጎንደር የ2260 አጥቢያዎች ጠቅላላ የመሬት ይዞታ 33 ካሬ ኪሎ ሜትር ሲሆን በሲዳሞ የነበሩት 124 አጥቢያዎች የያዙት መሬት 954 ካሬ ኪ.ሎ ሜትር ነው። የባሌ ደግሞ ይብሳል፤ 58 አጥቢያዎች የ2148 ካሬ ኪሎ ሜትር መሬት ባለይዞታዎች ነበሩ። ዝርዝሩን ከሚከተለው ሰንጠረዥ ማገናዘብ ይቻላል።

በ1957 ዓ.ም በየክፍላተ ሀገራቱ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ስርጭትና የቦታ ይዞታ መግለጫ፤

ተ.ቁ ቁጥር	ክፍለ ሀገር	የአብያተ ክርስቲያናት የቦታ ይዞታ	በኪሎ ሜትርካሬ
1	በጌምድር	2260	33
2	ጎጃም	2635	23
3	ትግራይ	2090	32
4	ሸዋ	2404	35
5	ወሎ	1496	53
6	ኤርትራ	760	155
7	ባሌ	58	2148
8	አርሲ	193	122
9	ወለጋ	274	260
10	ኢሉባቦር	136	349
11	ከፋ	207	264
12	ጋሙጎፋ	105	376
13	ሲዳሞ	124	954
14	ሐረርጌ	95	2734
	ድምር	12807	7538

ምንጭ V. Vititz 'Foundation of Churches(1925)

ቤተ ክርስቲያንን ስርዓቱ ከለገሳት የባለጉልት ማዕረግ አንጻር ገባሮችዋን እንደማንኛውም ባለመሬት ታስተዳድራለች፥ ትነቅላለች፥ ትተክላለች፤ ከዚህም ሌላ በሃይማኖታዊው ስርዓት ሳቢያ በነፍስ አባት፥ በክርስትና አባት፥ በተዝካር፥ በበዓላት ዓይነቱና ስሙ በበዛው ግብር መሰል ስጦታ ቀሳውስቱ ቀጥተኛ ተጠቃሚዎች ነበሩ።[5] በመሆኑም ከነባሩ ሕዝብ አንድ ቤተሰብ በወንጌል ሲያምን ይህ ሁሉ የወልና የነፍስ ወከፍ ግብር ከባህላዊ እምቢታ ጭምር ጥያቄ ላይ ስለሚወድቅ አማኙን ያመሳቅሉታል። በ1952 ዓ.ም በጌዲኦ "የምችሌ ጦርነት " በሚባለው በባለርስትና በገባር ጦርነት ወቅት ዋና ተሳታፊዎችና ኋላም የጉዳቱ እዳ ከፋዮች የነበሩት የወንጌል አማኞች መሆናቸው ከላይ የጠቀስነውን የአመለካከት ለውጥ መነልበት የሚያረጋግጥ ነው።[6]

29. የመከራው ገፈት ቀማሾች

ዋንዳሮ ዳባሮ (1898-1981)

1924 ዓ.ም ለአቶ ዋንዳሮ ደባሮ ካለፉት ዓመታት ይልቅ ክፉ ሆኖባቸው ነበር። በእርጅና ምክንያት የአባታቸው ጉልበት ተዳክሞ ቤት የዋሉት በዚህ ወቅት ነበር። ስለዚህም ዋንዳሮ ለባለቀላዱና ለመልከኛው የሚገብሩት የጉልበትና የምርት ግብር የእሳቸውን ብቻ ሳይሆን የአባታቸውንም ድርሻ ሆነ። ለመልከኛው በየወቅቱ ዱቄት ፈጭተው ይሰፍራሉ፥ እንጨት ይፈልጣሉ፥ አጥር ያጥራሉ።አንዳንዴ ዱቄቱ

ዋንዳሮ ዳባሮ

ምንጭ ፡ Fire on the mountain

አልላመም፥እንጨቱ ጪስ አለው፥ የሠራኸው አጥር ወሸልሻላ ነው ...ወዘተ እያሉ መልከኞቹ ያስመርሯቸዋል። ገና በሰላሳዎቹ የእድሜ ክልል ውስጥ ያሉ ቢሆንም መከራ ክፉኛ ያጎሳቆላቸውና ነፍሳቸው የተመረረችባቸው ሰው ሆነዋል።

አንድ ዕለት በዱቄት ምክንያት መልከኛው አበሳጭቷቸው ወደቤታቸው ሲመለሱ ወደማያውቁት አምላክ የምር ጸሎት ጸለዩ፤ ስለማያውቁት አምላክ መልካምነት ከጋሞው ትንቢተኛ ከኤማ አፍ አስቀድመው መስማታቸውን ከአመኑ በኋላ በሰጡት ምስክርነት ተረጋግጧል።"አንተ እግዚአብሔር የምትባለው አለህ . . . ወይስ የለህም? . . .ይኼን መልከኛ ሰው አርገህ የፈጠርክ አንተ አይደለህምን? . . . እኔንስ የፈጠርክ አንተ አይደለህምን? ... ይህን ሁሉ ግፍ ሲፈጽም ስለምን ዝም ትላለህ?"

." ጸሎቱ እንባና ኡኡታ የተቀላቀለበት ነበር። የጠበቁት መልስ ቶሎ አልመጣም። መገሩቱ በዛ፤ ጊዜያቸውን የሚያሳልፉት የመልከኛውን ሥራ እየሠሩ ስለነበር የአባታቸውና የእሳቸው ግማ ጦም አደረ። ምርት ጠፋ። የሚገብሩትም አጡ። መልከኛው በግቢው ውስጥ አሰራቸው። ከጥቂት ቀናት በኋላ እግር ብረቱን አውጥቶላቸው፤ "ሂድና እንጨት ጫን...አንተን በነጻ የምቀልብበት ምክንያት የለኝም" ብሎ አህያና መጫኛ ሰጥቶ አሰናበታቸው።

ዋንዳሮ አህያውን እየነዱ እንጨት ወደሚጭኑበት ቦታ ሳይሆን የሄዱት ቤታቸው ወደሚገኝበት ወደ ሑምቦ ቀበሌ ነበር። ወዲያው አህያውን እቤት አስረው ብርቱ ጉዳይ እንዳለባቸው ተናግረው ወጡ። ከዚህ የመከራ ቀንበር ከጫነባቸው መልከኛ ለመገላገል የሚላቀቁበትን ዘዴ እንዲነግራቸው ተስፋ እያደረጉ ስም ወደወጣለት ጠንቋይ ቀዬ ደረሱ። ወደ ጠንቋዩ ቤት ብዙ ታማሚ ሰዎች ይመጣሉ። አንዳንዶቹም መላ ሲነግራቸው አድምጠዋል። ለኔም ደግሞ ከመልከኛ የበለጠ ሕመም የለብኝም እሱን ብቻ ገላግለኝ ብለው ሸማ ሸምነው ለክፉ ቀን የቋጠሯትን ሳንቲም አስረከቡ። ቁርጥ ያለ መፍትሔ ግን አልነገራቸውም። አንገታቸውን ደፍተው ወደ ሑምቦ ተመለሱ። አይቀሬውን ግብር እንጨት ጭነው ለመልከኛው አደረሱ። በይቅርታ አለሳልሰውም ወደ ቤታቸው ተመለሱ።

መልከኝነት በዚያን ዘመን የብዙ ሰዎች "የጋራ ሕመም " ነበር። እሳቸውን ከመሳሰሉ ሌሎች ሰዎች ጋር ስለችግራቸው በመንደራቸው ተሰብስበው እየተወያዩ እያለ ከመካከላቸው አንዱ አዲስ ወሬ አመጣ።

"ወገኖቼ " አለ ሰውዬው፥

"...እስከአሁን ከምናውቃቸው ባለውቃቢዎች የተለዩ መጽሐፍ ገላጮች መጥተዋል። ባለ አራት ዓይን ናቸው፤ ከእነሱ የሆነ መላ አይጠፋምና ሄደን ብንጠይቅስ? ብቻ ሰው ይበላሉ ይባላልና ማርከሻውን መድሐኒት (ትምባሆ ወይም ዕፅ) መያዝ ያስፈልጋል። . . . ከእነሱ ዘንድ መላ አይጠፋም ወደዚያው ፈጥነን መሄድ ይሻላል" አለ። በድፍረት ሁሉም የመሰለውን አስተያየት ጨመረበት። ዋንዳሮ ግን በማግስቱ የሚውለውን ገበያ አስታከው ወደ ሶዶ በመውጣት ወደ አቶና አለቆ።

"ለመሆኑ የእኛና የመልከኛች አምላክ አንድ አይሆንን? ከሆነስ ለምን እንዲህ ያበላልጣል? . . . አሃ . . . ካልሆነስ እንዴት በሰማይ ሁለት አምላክ ይኖራል? . . . "

በብዙ ጥያቄ እየተነዱ ሳያውቁት አቶና ደረሱ። በዚያን ጊዜ በአቶና የሠፈሩትን አራት ዓይናዎች ደፍሮ የሚያነጋግር አልነበረም። ሰው ይበላሉ . . . ቡዳዎች ናቸው ስለሚባል ትምባሆ ጎርሰው ወይንም የሆነ ዕፅ ቢጤ ይዘው እንጂ ሰዎች ባዶአቸውን አይቀርቧቸውም ነበር። የአቶ ዋንዳሮ ኑሮ ግን የሞትና የሕይወት ድንበሩ የተደበላለቀ ስለነበር የሚያሳስባቸው አልነበረምና በድፍረት ቀጥ ብለው ወደ ሚሲዮናዊያኑ ገሠገሱ።

"ሰሮ ! "

"ሰላም ላንተ ይሁን . . . በደህና መጣህ እንዴ?" ሲል ሚስዮናዊው ሚ/ር ሉዊስ መለሰ።

"በእናንተ ዘንድ የእግዚአብሔር ቃል አለ ማለትን ሰማሁ። ለመሆኑ የመልከኛና የጭሰኛ አምላክ አንድ ነውን?"

"አዎ አንድ ነው፡ ፡"

"ታዲያ ለምን ይህ ሁሉ ግፍ እንዲፈጸምብን ይፈቅዳል? ...ለምን

ያስጨንቁናል? ለምን ያስጠብቡናል?" . . . አሉ ዋንዳሮ በምሬት።

"መልከኞቻችሁ እናንተን ማስጨነቃቸው እርግጥ ነው . . . ከዚህ የበለጠ ነፍሳችሁን የሚያስጨንቀው ግን ኃጢአት ነው።"

"ኃጢአት!? ... ድሃ ምን ኃጢአት አለበት?"

ሚስዮናዊው ስለ ኃጢአት ምንነት ስለ ኃጢአት ዋጋ፥ ስለ ደኅንነት መንገድ፥ " ከእግዚአብሔር መጽሐፍ " እየጠቀሰ ነገራቸው።

አቶ ዋንዳሮ የሰውዬውን ንግግር ሲሰሙ የተናገሯቸው በተሰባበረ ወላይትኛ ቢሆንም ከአፋቸው የሚወጣው የምሥራቹ ዜና ለጆሮአቸው እንደ

ጥሩ ዜማ ሆነላቸው። ወደ አምላካቸው እቅፍ ከመሰብሰባቸው በፊት ራሳቸው እንደመሰከሩት " በሆዳቸው " (በውስጣቸው) እንደግር ወለላ ጣፈጣቸው። የመልከኛውን ምሬት የሚያራግፍ ሰላም ሲወርሳቸውም ተሰማቸው።

ከአንድ ሳምንት በኋላ የዚህን ነገር መጨረሻ ለማየት እንደገና ወደ አቶና መጡ። በወቅቱ ሌሎችም የአገሬው ተወላጆች ስለነበሩ ለሐኪም ቤት ተብሎ በተሰራው ክፍል ውስጥ ነበር።የተሰበሰቡት። "አራት አይናው ሚስዮናዊ" መካከላቸው ቆሟል። ሌሎቹ የኮባ ቅጠሪ ገል ጣል አድርገው ወለሉ ላይ ተቀምጠዋል። በመካከላቸው የቆመው ቆዳው የገረጣ፥ የተላጨው ፊቱ የነጣ "ወዝ የለሽ" ፈረንጅ በአንዳንዶቹ ግምት ለእነሱ የሚመች ቁምነገር የሚወጣው አይመስልም። መልክን፥ ቀለምን፥ ባህልን የሚያልፈው የኢየሱስን ስም ሲያስተዋውቋቸው አቶ ዋንዳሮ በተለይ ከቀድሞው ይልቅ ደስ ተሰኙ። ለሦስተኛ ጊዜ ይህንን ደስ ያሰኛቸውን ቃል ለማድመጥ ሰንበትን ጠብቀው መጡ። ከወትሮው ባልተለየ ሁኔታ ለአምልኮ በተሰበሰቡት ሰዎች ፊት ተነስተው ቆሙ። "ይህንን ኢየሱስን አምናለሁ!" ብለውም አወጁ።

አቶ ዋንዳሮ ክርስቶስ ኢየሱስን እንደግል አዳኛቸው አርገው ከመቀበላቸው በፊት ሕመማቸው "መልከኛ" ጠላታቸው " ኑሮአቸው " ብቻ ነበር። የወንጌል አማኝ ከሆኑ በኋላ ግን የሚጠሉት ሳይሆን የሚጠላቸው በዛ። ዘመድ አዝማድ ተጠየፋቸው። የሚመኩበት ልጃቸው አዲስ ሃይማኖት መከተሉን አባታቸው አልወደዱላቸውም፤ በአቻዎቻቸው ፊት የልጃቸው ታሪክ ሲነሳ መሸማቀቅ ጀመሩ። ባለቤታቸው "ሰው ሁሉ የናቀው ባል አልፈልግም፤ ሲሰድቡት ጥቃት ከማይመልስ ባል ጋር መኖር አልፈልግም " እያሉ ጤና ነሷቸው። እንደ እብድ እንደሞኝም አርገው ቆጠሩአቸው።

አቶ ዋንዳሮ ግን ከውስጥም ከውጭም ያለውን ኹከት ችለው መንፈሳዊ ጥማታቸውን ለማርካት አዘውትረው ወደ ሶዶ ይመላለሱ ነበር። በዚያውም ፊደል መቁጠር ጀመሩ። አዲስ ነገር ቶሎ የማይቀበሉ ሰው ቢሆኑም በቀን ውስጥ "አንድ ፊደል"እንኳን ለይተው ሲያውቁ የሚሰማቸው ደስታ ከፍተኛ ነበር። ስለያዟት ፊደልም እግዚአብሔርን በጸሎት ያመሰግናሉ። ፊደል ቆጥረው በአስቸኳይ ጉባብ ችለው ራሳቸውን

በመንፈሳዊ ጽሑፎች እንዲረዱ ሚስስ ሉዊስ የደከሙት ድካም በዋንዳሮ ሕይወት ውስጥ ትልቅ ድርሻ ነበረው። ስድስት ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ በ1924 ዓ.ም. ግንበብና የሚያነቡትንም መረዳት ቻሉ።

በትዳራቸው ውስጥ የተፈጠረው ቀውስ ተባባሰ። በውጭ የወንጌል ትምህርት ከአስከተለው እንግዳ የሕይወት ልምምድ አንጻር ታቃውሞው አየለ። የመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች ስለክርስቶስ የመመስከርን ሸክም እንደ አንድ የኑሮ ዘይቤአቸው አርገው ነው የሚቆጥሩት፤ እና እዚያም እዚህም ስለ ኢየሱስ ይናገራሉ። ሰይጣናዊ አሠራር በነገሠበት ምድር መቼም ስደት የሚጠበቅ ነውና፤ እነ ዋንዳሮ ይደበደባሉ÷ ይሰደባሉ። ይህንን የሚሰሙት ባለቤታቸው፤ "ሰው ሁሉ እንደ እህል ይወቃሃል. . .እኔስ ብመታህ ምናለበት!?"ብለው እያፌዙ በጥፊ እንደአጣፉአቸው በቅርብ የሚያውቋቸው ሰዎች ይናግራሉ።[7]

ዋንዳሮ ስድቡንም በትሩንም ችለውት ነበር ስደቱ መልኩን ቀይሮ መጣ እንጂ። ለሰላምና ለእፎይታ ያመኑት ኢየሱስ የሁለት ዓመት ልጃቸው ሲታመም "ዝም" አለ። ከአያት ቅድመ አያት ሲወርድ ሲዋረድ መጥቶ በአዛውንት አባታቸው ላይ የሰፈረው ውቃቢ ግን ስለ ሕፃኑ በሽታ ተናገረ።

"ሕፃኑ የታመመው አባቱ የጎሣችንን እምነት ስለተወ ውቃቢው ተቆጥቶ ነው . . .አሁንም አዲሱን አምላኩን ትቶ ግብራችንን (መሥዋዕት) ካልሰጠን ሕፃኑ ይሞታል" አለ። ይህ የውቃቢው ንግርት በአካባቢው መንደሮች ሁሉ ተስተጋባ። ዋንዳሮ በእምነታቸው ገና አዲስ ቢሆኑም እንኳን ባለውቃቢውን ላለመታዘዝ ግን ቆረጡ። መንደረተኞቹ ደግሞ "ስለወለደው ልጅ እንኳን የማያዝን ጨካኝ!" እያሉ በነገር ይሸነቁጡአቸዋል። ባለቤታቸው ያለማቋረጥ የሚነዘንዙበትን አጀንዳ ስላገኙ እረፍት ነስተዋቸው እያለ ሕፃኑ ሞተ።

በባህላዊው የቀብር ሥነ ሥርዓት መሠረት ጠጉራቸውን ነጭተው÷ ፊታቸውን ቧጭረው ሰውነታቸውን በስለት ቀደው (አድምተው) ያለቅሳሉ ተብሎ ሲጠበቅ ዋንዳሮ እንዲያውም ሌሎቹን ሲያጽናኑ ተገኙ። ለእርሳቸው ውጭው ዓለም ዥከት የሞላበት ቢሆንም የውስጥ ሕይወታቸው ግን በሰላም ትሞልቷል። ያልሆኑትን መሆን የሚችሉ ሰው አልነበሩምና በልቅሶው ወቅት በጸጥታ መቆማቸው ለቀስተኞቹን አበሳጫቸው። ሕፃኑን ሲቀብሩ

የዋንዳሮንም ነገር በስሜት ቀብረው ተገላገሉ። በልማዳችን መሠረት መስዋዕት አድርጎ ልጁን ለግዳን ከማይፈልግ ሰው ጋር መኖር አንፈልግም በማለት ተማማሉ። ባለቤታቸውም ከልጃቸው "ገዳይ" ጋር መኖሩን ተጸይፈው ትዳራቸውን አፈረሱ። ዋንዳሮ ከልባቸው አምላክ ከጌታ ኢየሱስ ጋር ለብቻቸው ቀሩ። ይህ ወቅት ሁለንተናቸው ለክርስቶስ የተሰጠ እንዲሆን እግዚአብሔር በተለይ ያዘጋጃቸው ወቅት ነበር።

በውጤቱም ዋንዳሮ በወላይታ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከአገሬው ተወላጆች መካከል በሞታቸው ተወራርደው ወንጌልን በሙላት የሰበኩ የመጀመሪያው ሰው ሆኑ። በወላይታ አውራጃ ውስጥ የዋንዳሮ ስምና የወንጌል ስርጭት ተለያይቶ እስከማይጠራ ድረስ እግዚአብሔር ተጠቀመባቸው።

በመጀመሪያ የትውልድ ቀዬአቸውን በወንጌል ለመድረስ ሚስዮናውያንን ወደ ሑምቦ ጋበዙ። ሚ/ር ሉዊስ ግብዣውን ተቀብለው በነዋንዳሮ መንደር ሑምቦ ድንኳናቸውን ተክለው ወንጌልን ሰበኩ። ሚ/ር ሉዊስ በዋንዳሮና በባለቤታቸው መካከል የነበረውን ያለመግባባት ሰምተው ስለነበር ባለቤታቸው ከኮበለሉበት አስጠርተው ስለ ወንጌል ሊነግሯቸው ሞክረው ነበር። በተገናኙም ጊዜ፤ "የሚያብደውን እሱን አሳብዱ እንጂ እኔ እንኳን አላብድም... ወደቤቴም አልመለስም ብለው መለሱላቸው " ሚ/ር ሉዊስ የሴትዮዋን ነገር ችላ ብለው የዋንዳሮን ቤት ለመጎብኘት ወደ መንደር ጎራ ይላሉ። ዋንዳሮም አብረዋቸው ነበሩ።

" ይቺ ተክል ምን ታደርግልሃለች? ዋንዳሮ?! " ይላሉ ሉዊስ፤

" ቀን ሲከፋ ቀለቤ ትሆናለች ብዬ ነዋ " ጓሮአቸው ተተክላ

በጥሩ ሁኔታ ወደለመለመችው እንሰት እያመለከቱ መለሱ።

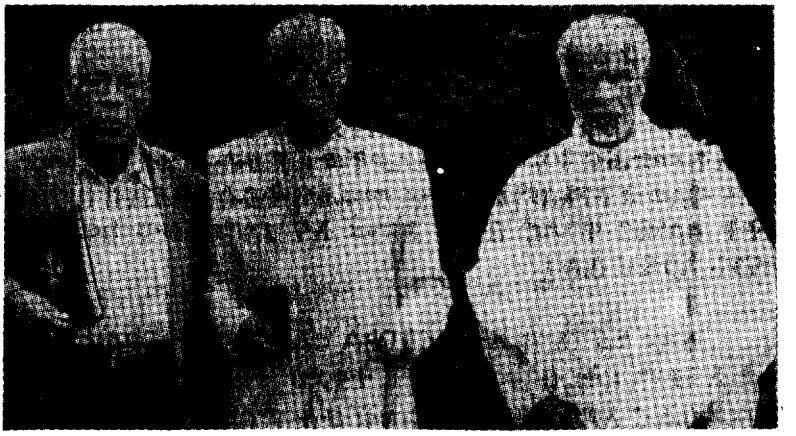
"አይ..! ባትኖር ይሻላል ቆርጠህ ጣላት!"

"ለምን!? " አሉ ዋንዳሮ ምክንያቱን ለማወቅ በጣም ጓጉተው

"ልብህ ይቺን እያሰላሰለ ከወንጌል ሥራ ወደኋላ እንዳይል ብዬ ነዋ " አቶ ዋንዳሮ አላቅማሙም፤ የመጨረሻ ንብረታቸው የነበረችውን

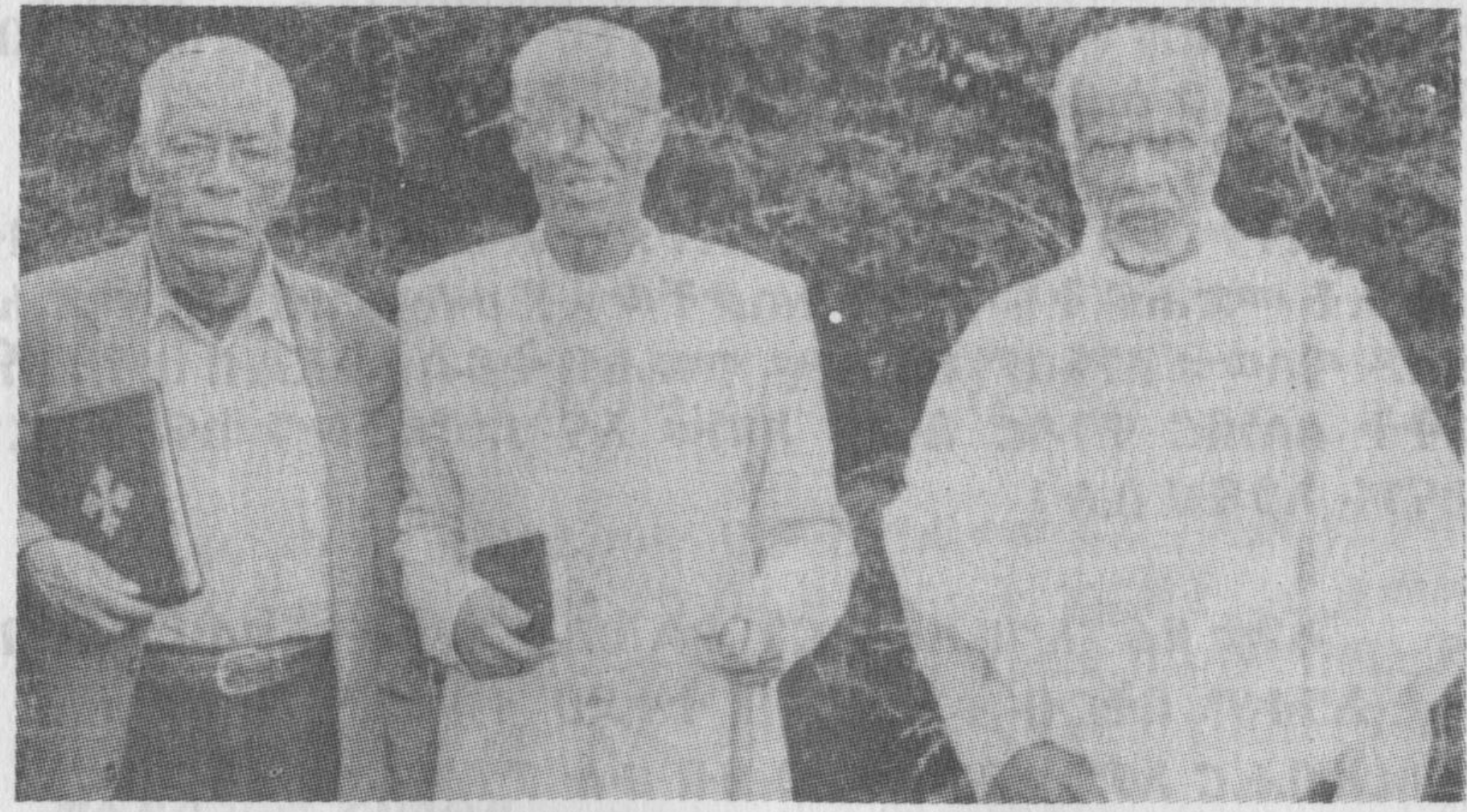
አንድ እንሰት ቆረጡ።[8] ቤታቸውን አፍርሰው ለሑምቦ አካባቢ ማዕከላዊ በሆነ ቦታ ላይ የሚገኝ ጠፍ መሬት ተመርተውም ሌላ ቤት ሠሩ። በሶዶ ከሚስዮናውያን ጋር ያላቸው ግንኙነት ክዕለት ወደ ዕለት ጠነከረ። ሰዎች ቀስ በቀስ በወንጌል ማመን ስለጀመሩ በየሳምንቱ እሁድ ወደ ሶዶ እየሄዱ ከነአቶ ብሩና ከሚስዮናውያን ጋር አብረው ያመልካሉ በኋላም ታህሳስ 1 ቀን 1926 ዓ.ም. ከሌሎች ዘጠኝ ሰዎች ጋር ሆነው ተጠመቁ።

ግልፅነት፥ የዋኅነት፥ትሕትና የተሞላው የወንጌል አገልግሎታቸው መንፈስንና ኃይልን በመግለጥ በድንቅና በተአምራት በብዙ ምልክቶችም የጸና ነበር። ስለሆነም ገና ሚስዮናውያን ከወላይታ ሳይባረሩ የዋንዳሮ ስም በየገጠሩ መግነን ጀምሮ ነበር። በቤተሰባቸው በዘመዶቻቸው የጀመረው ስደት ሞቃሹሞች፥ ምስለኔዎች፥ ባላባቶች፥ ካህናትና ሹማምንት አንዱ ሲተው ሌላው እያጠበቀ ተቀባበሉት። የእያንዳንዱን የወንጌል ገድል ታሪካቸውን ለመተረክ የማይሞከር ቢሆንም ከመከራው ገፈት ቀማሾች ዋነኛው ናቸውና ያለፉበትን ልምምድ አልፎ አልፎ መጠቃቀሱ አግባብ ነው።

አቶ ላሊሶ ፣ አቶ ግዛው እና አቶ ቶሮ (1988) ፎቶ ው.ዓ

ይህንን የአቶ ዋንዳሮን ታሪክ ለተከታዩ ትውልድ እንዲተላለፍ ያስመዘገቡት አቶ ላሊሶ ታንቱ፥ አቶ ግዛው ኤዳሙ፥ አቶ ቶሮ ደበሽ የተባሉ የወላይታ ቤተ ክርስቲያን ቀዳሚ አማኞችና አረጋውያን ናቸው። ጥቂቶቹን ታሪኮች ተራ በተራ እንመለከታቸዋለን፤

አቶ ላሊሶ ፣ አቶ ግዛው እና አቶ ቶሮ (1988) ፎቶ ወ.ዓ